

Tervise Arengu Instituut
National Institute for Health Development

**AIDS-I NÕUSTAMISKABINETTIDE KLIENTIDE ANDMED
2008. AASTA RAPORT**

Merily Murd, Aire Trummal

Tallinn 2009

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
ANDMETE KOGUMINE	3
I SOTSIAAL-DEMOGRAAFILISED ANDMED	4
II MUUD ANDMED	8
Doonorlus, tätoveeringute ja aukude tegemine	8
Varasem testimine ja hepatiidi põdemine.....	8
III SEKSUAALKÄITUMINE.....	10
Seksuaalne orientatsioon	10
Seksuaalpartnerid	11
Kondoomi kasutamine.....	13
IV UIMASTITE TÄRVITAMINE	16
V ARVATAV NAKATUMISE VIIS	19
VI HIV-POSITIIVSEKS OSUTUNUD KLIENDID.....	23
KOKKUVÕTE	33

SISSEJUHATUS

Eestis on 8 AIDS-i Nõustamiskabinetti:

- 2 kabinetti Tallinnas (Lääne-Tallinna Keskhaigla, AIDS-i Ennetuskeskus);
- 2 kabinetti Ida-Virumaal (Ida-Viru Keskhaigla, Narva Haigla);
- Tartus (Tartu Ülikooli Kliinikum);
- Pärnus (Pärnu Haigla);
- Paides (Järvamaa Haigla);
- Tapal (Tapa AIDS-i Ennetuskeskus Narkonõustamiskeskus)

Kabinetis on võimalik ennast testida lasta HIV-i, süüfilise, hepatiit C ja B suhtes, millega kaasneb testieelne ja –järgne nõustamine. 2008. aasta jooksul toimus kabinetidesse kokku 11340 külastust (siin ei ole arvestatud teistkordset pöördumist testide vastuste teadasaamiseks). Külastuste hulk on aastate lõikes suurenenud ning viimase kolme aasta jooksul on lisandunud kaks teenuseosutajat. Kabinetides tuvastatakse umbes kolmandik kõigist HIV-nakkuse juhtudest Eestis. Kabinettide kliente on anketeeritud alates 2004. aastast. Paide ja Tapa kabinetis ankeete ei täideta.

ANDMETE KOGUMINE

Iga külastuse kohta täidetakse kabinetis nõustaja poolt uue juhtumi ankeet. Testimisega seoses käib külastaja kabinetis kaks korda – vereproovi andmas ning testi vastust teada saamas. Ankeet täidetakse vereproovi andmisega kaasneva nõustamise käigus ning pärast testi tulemuste selgumist lisab nõustaja need ankeedi vormile. Vereproov ja küsimustik on ühendatud anonüümse koodi abil ning isikuandmeid kliendilt ei küsita.

2008. aasta andmete analüüs teostati 5982 täidetud ankeedi põhjal, mis moodustab 72% kõigist testieelsetest nõustamistest. Kabinettide järgi on küsitletud kliendid näidatud tabelis 1.

Tabel 1: Anketeeritud kliendid kabinetide lõikes

<i>kabinet</i>	<i>nõustatute arv</i>	<i>anketeeritud kliendid</i>	
	<i>n</i>	<i>n</i>	<i>% nõustatutest</i>
Lääne-Tallinna Keskhaigla kabinet	2 154	2 152	99,9
AIDS-i Ennetuskeskuse kabinet (Tallinn)	2 282	1 694	74,2
Ida-Viru Keskhaigla kabinet (Puru)	297	228	76,8
Narva Haigla kabinet	1 049	770	73,4
Tartu Ülikooli kliinikumi kabinet	2 178	794	36,5
Pärnu Haigla kabinet	407	344	84,5
kokku	8 367	5 982	71,5

Andmete analüüsil on toodud gruppidevahelised erinevused välja soo, vanuse ja elukoha alusel. Oluliste näitajate juures on esitatud võrdlus varasemate aastatega (2004-2007). Vanuse alusel andmete analüüsimiseks on vastajad jagatud järgmisteks gruppideks (15-19, 20-24, 25-29, 30-34, 35 ja vanemad). Piirkondlike erinevuste esile toomiseks on kliendid jagatud elukoha järgi neljaks: 1) Harjumaa, 2) Ida-Virumaa, 3) Tartumaa ja 4) muu Eesti.

Andmete kirjeldamiseks on kasutatud keskmist näitajat (mis iseloomustab tunnuse üldist taset) ja tunnuste jaotumist, mis on välja toodud sagedustabelitega. Kahe tunnuse ühisjaotusi on kirjeldatud risttabelite abil. Erinevuste hindamiseks erinevate gruppide vahel kasutati χ^2 (hiiruit) ja keskmiste hinnangute hindamiseks t-testi ning ANOVA LSD testi. Erinevus loeti oluliseks, kui olulisuse nivoo $\alpha \leq 0,05$. Andmete analüüsil on kasutatud programmi SPSS 16.0.

I SOTSIAAL-DEMOGRAAFILISED ANDMED

Üle poole 2008. aastal AIDS-i Nõustamiskabinette (ANK) külastanud klientidest on mehed ning enamik külastajatest jääb vanusevahemikku 15-34 aastat (vt. Tabel 2). Mehed on mõnevõrra vanemad kui naised, keskmine vanus on vastavalt 29,8 ja 27,9 aastat (vt. Tabel 3).

Tabel 2: ANK klientide soolis-vanuselise koosseis

vanus	mees		naine		sugu märkimata	kokku vanusrühmast	
	n	%	n	%	n	n	%
0-4	4	-	5	-		9	0,2
5-9	3	-	3	-	1	6	0,1
10-14	4	-	7	-		11	0,2
15-19	472	46,4	546	53,6	5	1018	17,2
20-24	760	49,9	764	50,1	16	1526	25,7
25-29	665	57,2	498	42,8	3	1163	19,6
30-34	500	63,6	286	36,4	4	786	13,2
35-39	289	61,5	181	38,5	3	470	7,9
40-44	176	57,3	131	42,7	4	307	5,2
45-49	141	56,6	108	43,4	5	249	4,2
50-54	99	59,6	67	40,4	1	166	2,8
55 ja vanemad	134	60,4	88	39,6		222	3,7
kokku	3247	54,7	2684	45,3		5933	100,0
vanus märkimata	6		2				

2008. aastal on nõustamiskabinettide klientid olnud samas vanuses 2007. aastal kabinette külastanutega. Varasemate aastatega võrreldes on külastajad aga muutunud mõnevõrra vanemaks, seda on eriti märgata meeste puhul (vt. Tabel 3).

Tabel 3: ANK klientide keskmine vanus 2004-2008

aasta	mees	naine	kokku
2004	28,4	26,6	27,6
2005	27,1	25,0	26,1
2006	28,5	27,2	27,9
2007	29,6	27,6	28,7
2008	30,4	27,8	28,9

Üle poole klientidest elab Tallinnas, järgnevad Ida-Virumaa (17%) ning Tartumaa (11%). 19 külastuse puhul on elukohaks märgitud välismaa (vt. Tabel 4).

Tabel 4: ANK klientide elukoht maakondade lõikes

<i>elukoht</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
Tallinn	3325	55,6
Harjumaa	381	6,4
Hiiumaa	1	0,01
Ida-Virumaa	969	16,2
Jõgevamaa	34	0,6
Järvamaa	25	0,4
Läänemaa	12	0,2
Lääne-Virumaa	25	0,4
Põlvamaa	17	0,3
Pärnumaa	319	5,3
Raplamaa	39	0,7
Saaremaa	55	0,9
Tartumaa	661	11,0
Valgamaa	26	0,4
Viljandimaa	27	0,5
Võrumaa	17	0,3
välismaa	19	0,3
kokku	5963	100,0
märkimata	19	

Välismaal elavad inimesed nimetasid oma elukohtadena järgmisi riike: Soome (5), Venemaa (1), Itaalia (2), Suurbritannia (1), Belgia (1), Hispaania (1), Iirimaa (1), Poola (1), Tšehhi (1), Ungari (1). Teadmata on nelja välismaal elava kliendi elukoht.

Edasise analüüsi jaoks on Eestis elavad anketeeritud kliendid jagatud elukoha alusel neljaks – Harjumaa (sh Tallinna kliendid), Ida-Virumaa, Tartumaa ja muu Eesti kliendid (vt. Tabel 5).

Tabel 5: ANK klientide elukoht piirkondade lõikes

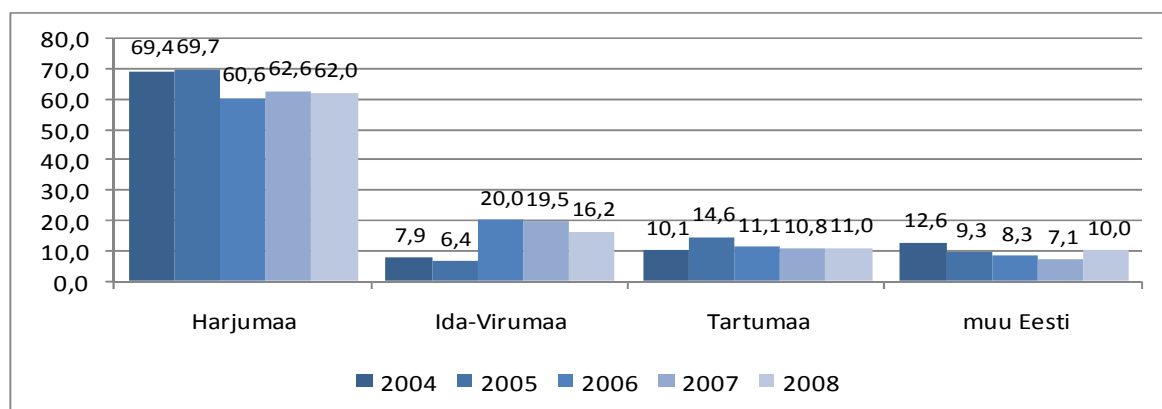
<i>piirkond</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
Harjumaa (sh Tallinn)	3706	62,0
Ida-Virumaa	969	16,2
Tartumaa	661	11,0
muu Eesti	597	10,0
kokku	5933	100,0

Nii Harjumaal, Ida-Virumaal kui ka Tartumaal on nõustamiskabinettide klientide seas mehi naistest enam (53-56%). Mujal Eestis on meeste ja naiste osakaal külastajate seas võrdne.

Kõige nooremad on mujal Eestis (26,8 aastat), kõige vanemad aga Harjumaal elavad kabinettide külastajad (29,4 aastat). Ida-Virumaa ja Tartumaa puhul on klientide vanus 29,1 ja 27,9 aastat.

Võrreldes varasemate (2004-2005) aastatega, on vähenenud Harjumaal elavate kabinetti-külastajate osakaal kõigi külastajate seas. Ida-Virumaal elavate klientide osakaal kasvas märgatavalt 2006. aastal kuid pärast seda on hakanud taas kahanema. Tartumaal elavate

külastajate hulk on alates 2006. aastast püsinud samal tasemel ning muu Eesti näitaja on 2008. aastal eelmise kahe aastaga võrreldes tõusnud (vt. Joonis 1).

Joonis 1: ANK klientide elukoht 2004-2008, %

Kliendi nõustamisel kasutati üle poolel juhtudest eesti ning 42%-l juhtudest vene keelt. Mõlemat keelt kasutati 8 (0,1%) ning muud keelt 18 (0,3%) külastaja puhul (vt. Tabel 6).

Tabel 6: ANK klientide nõustamisel kasutatud keel

keel	n	%
eesti	3295	55,1
vene	2481	41,5
muu	18	0,3
eesti ja vene	8	0,1
kokku	5802	100,0
märkimata	180	

50% ANK-de külastajatest töötab, 20% õpib ning 18% on kliente, kes ei õpi ega tööta.

Võrreldes naistega, on meeste hulgas rohkem töötavaid ja vähem õppivaid inimesi. Meeste seas on vähem ka neid, kas samal ajal õpivad ja töötavad ning enam neid, kes ei õpi ega tööta. Ka varasematel aastatel (2004-2007) ilmnis niisugune trend väga selgelt (vt. Tabel 7).

Tabel 7: ANK klientide tegevusala sugude lõikes

tegevusala	mees		naine	
	n	%	n	%
õpib ja töötab	301	10,8	369	16,2
töötab	1476	52,7	1026	45,0
õpib	438	15,6	556	24,4
ei õpi ega tööta	579	20,7	317	13,9
teadmata	5	0,2	11	0,5
kokku	2799	100,0	2279	100,0

Analüüsid ANK kliente vanuse lõikes selgusid järgmised erinevused (vt. Tabel 8):

- 15-19-aastaste vanusrühmas on vanematest oluliselt enam õppivaid ja vähem töötavaid kliente. Kolme vanima rühmaga võrreldes on noorimate seas enam ka neid, kes korraga õpivad ja töötavad.

- 20-24-aastaste seas on kõige enam külastajaid, kes samaaegselt õpivad ja töötavad. Võrreldes kolme vanema grupiga on antud vanusrühmas rohkem ka neid, kes ainult õpivad.
- 25-29, 30-34 ning 35-aastaste ja vanemate hulgas on noorematega võrreldes oluliselt enam töötavaid ning vähem õppivaid kliente, samuti on neis rühmades noorematest rohkem selliseid külastajaid, kes ei õpi ega tööta.
- 35-aastaste ja vanemate seas on kõigist noorematest rühmadest tunduvalt enam külastajaid, kes ei õpi ega tööta

Tabel 8: ANK klientide tegevusala vanusrühmade lõikes

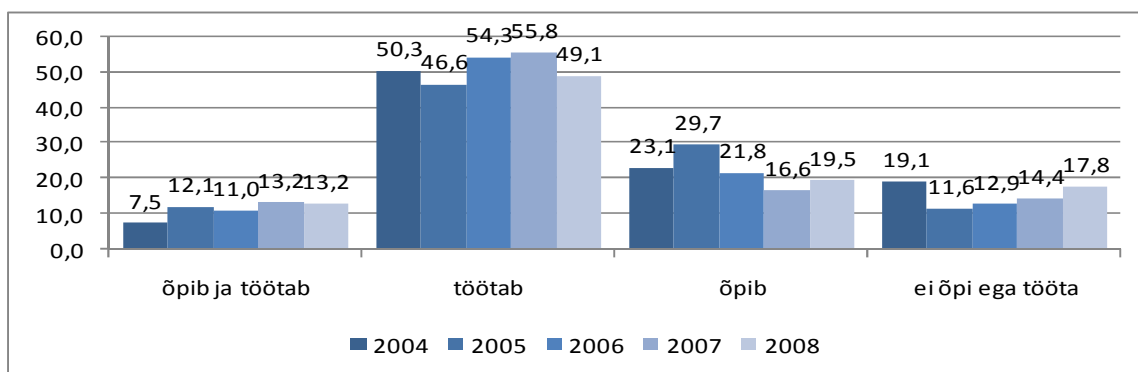
tegevusala	15-19 aastased		20-24 aastased		25-29 aastased		30-34 aastased		35 ja vanemad	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
õpib ja töötab	147	17,0	340	25,1	121	12,0	31	4,7	34	2,8
töötab	75	8,7	516	38,0	656	65,1	510	76,8	743	62,2
õpib	576	66,7	333	24,5	55	5,5	15	2,3	11	0,9
ei õpi ega tööta	64	7,4	161	11,9	173	17,2	107	16,1	403	33,8
teadmata	2	0,2	7	0,5	3	0,3	1	0,2	3	0,3
kokku	864	100,0	1357	100,0	1008	100,0	664	100,0	1194	100

Teistest piirkondadest erineb Ida-Virumaa, kus kabinettide külastajate seas on oluliselt vähem töötavaid ja õppivad inimesi kui mujal regioonides. Ida-Virumaal on märgatavalt enam neid, kes ei õpi ega tööta (vt. Tabel 9).

Tabel 9: ANK klientide tegevusala piirkondade lõikes

tegevusala	Harjumaa		Ida-Virumaa		Tartumaa		muu Eesti	
	n	%	n	%	n	%	n	%
õpib ja töötab	480	14,1	29	6,9	94	14,6	65	11,1
töötab	1771	52,0	117	27,8	312	48,4	293	50,0
õpib	568	16,7	29	6,9	201	31,2	193	32,9
ei õpi ega tööta	585	17,2	245	58,2	37	5,7	23	3,9
teadmata	2	0,1	1	0,2	1	0,1	12	2,0
kokku	3406	100,0	421	100,0	645	100,0	586	100,0

Samaaegselt õppivate ja töötavate klientide osakaal on püsinud alates 2005. aastast sarnasel tasemel. Töötavaid inimesi on 2008. aastal kahe varasema küsitlusaastaga võrreldes vähem, ainult õppivaid aga eelmisest aastast mõnevõrra enam, kuid siiski vähem, kui aastatel 2004-2006. Külastajate, kes ei õpi ega tööta, hulk on 2008. aastal eelmise aastaga võrreldes veidi kasvanud (vt. Joonis 2).

Joonis 2: ANK klientide tegevusala 2004-2008, %

II MUUD ANDMED

Doonorlus, tätoveeringute ja aukude tegemine

5% ANK külastajatest on viimase 12 kuu jooksul olnud veredoonor ning sama suur osakaal on lasknud teha tätoveeringuid või auke ehete kandmiseks. 17 inimest (0,3%) märgivad, et nad on olnud organidoonoriteks. Need näitajad on aastate lõikes püsinud samas suurusjärgus, kuid tätoveeringute tegijaid oli mitu korda rohkem 2004. aastal (17%).

Naiste seas on meestest 2% võrra enam külastajaid, kes on viimase aasta jooksul olnud veredoonor (vastavalt 6% ja 4%) ning samuti neid, kes on lasknud teha tätoveeringuid ja/või auke ehete kandmiseks (vastavalt 7% ja 4%).

Noorimas, 15-19-aastaste vanusrühmas ning 35-aastaste ja vanemate grupis on 20-24- ning 25-29-aastastega võrreldes vähem veredoonoreid (mõlemas 3%). 20-24-aastastest moodustasid veredoonorid 7% ning 25-29-aastastest 6%. Samas oli noorimas grupis kõige enam küsitlusele eelnenud aasta jooksul tätoveeringuid ja/või auke ehete kandmiseks teha lasknud kliente – 13%. 20-24-aastaste seas oli selliseid külastajaid 6% ning vanemates rühmades 2-3%.

Ida-Virumaal on Tartumaa ja muu Eestiga võrreldes vähem veredoonoreid (3%). Nii Tartumaal kui mujal Eestis oli viimase 12 kuu jooksul verd andnud 8% külastajatest. Tätoveeringuid ja auke ehete kandmiseks aga oli kõige enam tehtud mujal Eestis – 11% külastajatest, teiste piirkondade osakaalud on oluliselt madalamad (Harju- ja Tartumaa – 4%, Ida-Virumaa 6%)

Varasem testimine ja hepatiidi põdemine

Varem HIV-testi teinud on ANK klientide hulgas samapalju kui esimest korda testimas käinud. Kümnendiku külastajate kohta aga antud info puudub (vt. Tabel 10).

Tabel 10: Varasem HIV-le testimine

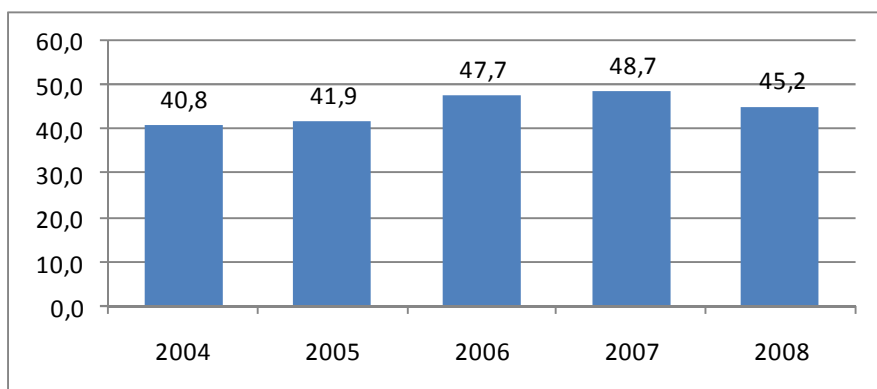
	<i>n</i>	%
varem testi teinud	2706	45,2
ei ole varem testi teinud	2621	43,8
teadmata	655	10,9
kokku	5982	100,0

Analüüsist ilmnes, et mehed on naistest mõnevõrra enam varasemalt HIV-testimas käinud (vastavalt 53% ja 48%).

Vanuse kasvades kuni 34. aastani suureneb klientide osakaal, kes on ka varem end HIV-le testida lasknud. 15-19-aastastest oli varem testimas käinud 28%, 20-24-aastastest 52%, 25-29-aastastest 63% ning 30-34-aastastest 66%. 35-aastaste ja vanemate puhul on varem testinute osakaal mõnevõrra madalam – 48%.

Kõige enam (61%) oli varem testi teinud kliente Ida-Virumaal ning kõige vähem mujal Eestis (33%), Harju- ja Tartumaal oli niisuguseid külastajaid 45% jagu.

Viimasel kolmel uuringuaastal on varem HIV-testi teinud klientide osakaal 2004-2005 aastaga võrreldes olnud suurem. 2008. aastal on niisuguste külastajate hulk aga 2007. aasta osakaalust väiksem (vt. Joonis 3).

Joonis 3: Varem HIV-testi teinud kliendid 2004-2008, %

96% varem testi teinud klientide viimase testi tulemus oli negatiivne. Külastajaid, kelle varasem test oli juba osutunud positiivseks, on 1,6% ning 3% puhul on vastus teadmata või selgusetu.

Ida-Virumaal oli teistest piirkondadest enam külastajaid, kelle varasem test oli osutunud positiivseks – 6%. Teistes regioonides jäi see näitaja alla 1%.

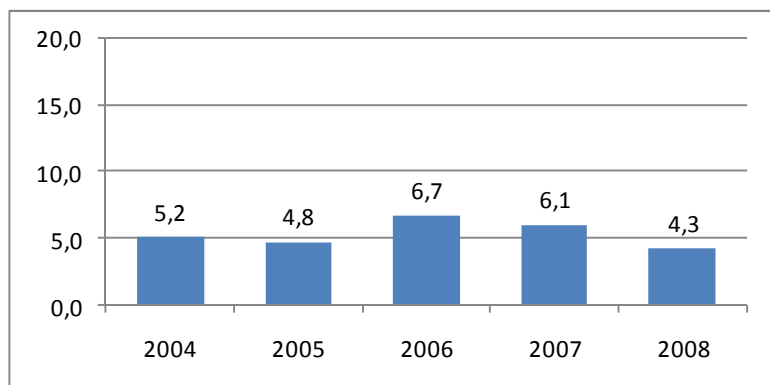
4% nõustamiskabinettide klientidest põeb või on põdenud enda sõnul B- või C-hepatiiti.

Meeste hulgas on naistest enam viirushepatiiti põdevaid või põdenud külastajaid (osakaalud vastavalt 6% ja 3%).

Noorimas, 15-19-aastaste rühmas on hepatiiti põdenud või põdevaid kliente kõigist vanematest rühmadest oluliselt vähem. Ka 20-24 ning 35-aastaste ja vanemate grupis on niisuguseid külastajaid vähem, võrreldes 25-29- ning 30-34-aastastega. Osakaalud on järgmised: 15-19-aastased 1%, 20-24-aastased 4%, 25-29-aastased ning 30-34-aastased 7%, 35-aastased ja vanemad 4%.

Teistest piirkondadest mõnevõrra enam on hepatiiti põdevaid või põdenud kliente Ida-Virumaal (8%), millele järgneb Harjumaa (4%). Tartumaal ja mujal Eestis on niisuguste külastajate osakaal 2%.

Varasemaid küsitlusaastaid võrreldes on näha, et kõige enam oli B- ja/või C-hepatiiti põdenud või põdevaid külastajaid 2006. aastal, 2008. aastal on aga niisuguste klientide osakaal langenud 2004 ja 2005 aastaga samale tasemele (vt. Joonis 4).

Joonis 4: Enda ütluse kohaselt B- ja/või C-hepatiiti põdenud/põdevad kliendid 2004-2008, %

III SEKSUAALKÄITUMINE

Seksuaalne orientatsioon

ANK klientide seas leidub 2% homo- või biseksuaalseid inimesi. 5% külastajate seksuaalne orientatsioon on teadmata (vt. Tabel 11). 6% klientide puhul on andmed seksuaalse orientatsiooni kohta märkimata.

Tabel 11: Seksuaalne orientatsioon

	<i>n</i>	%
heteroseksuaalne	5360	94,0
homoseksuaalne	86	1,5
biseksuaalne	25	0,4
teadmata	233	4,1
kokku	5704	100,0
märkimata	278	

Meeste seas on enam end homoseksuaalsena määratlenud kliente. Meeste hulgas on ka naistest rohkem külastajaid, kelle seksuaalne orientatsioon on nõustajale teadmata (vt. Tabel 12). Võib arvata, et homo- ja biseksuaalsete inimeste osakaal ANK külastajate seas on mõnevõrra suurem, kuid kõik oma seksuaalset orientatsiooni nõustajale ei avalda.

Tabel 12: Seksuaalne orientatsioon sugude lõikes

<i>seksuaalne orientatsioon</i>	<i>mees</i>		<i>naine</i>	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
heteroseksuaalne	2852	92,0	2470	96,3
homoseksuaalne	80	2,6	6	0,2
biseksuaalne	13	0,4	11	0,4
teadmata	156	5,0	77	3,0
kokku	3101	100,0	2564	100,0

30-34-aastaste seas on 15-19-, 20-24- ning 35-aastaste ja vanematega võrreldes enam end homoseksuaalsena määratlenud külastajaid, 25-29-aastaste rühmas on niisuguste klientide osakaal suurem noorima rühma vastavast näitajast. End homoseksuaalina määratlenud klientide

osakaalud on järgmised: 15-19-aastased 0,5%, 19-24-aastased 1,3%, 25-29-aastased 2,0% ning 30-34-aastased 2,6%, 35-aastased ja vanemad 1,5%.

Harju- ja Tartumaal oli Ida-Virumaa ning muu Eestiga võrreldes end homoseksuaalsena määratlenud kliente paari protsendi võrra enam.

Seksuaalpartnerid

Enamikul AIDS-i Nõustamiskabinettide külastajatest on küsitlusele eelnenud aasta jooksul olnud juhupartnereid, pooltel on püsipartner. 2-3% klientidest oli seksuaalvahekorras olnud teadaolevalt HIV-i nakatunud inimesega, partneriga, kellele maksti seksi eest või süstiva narkomaaniga (vt. Tabel 13). Vaid 3 külastaja kohta on märgitud, et tal oli eelnenud aasta jooksul partnereid raha või narkootikumide saamise eesmärgil. Võib siiski arvata, et anonüümsetes kabinettides käib prostitutsiooniga seotud isikuid mõnevõrra enam.

Tabel 13: Seksuaalpartnerite tüübid viimase 12 kuu jooksul

<i>partneri tüüp</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
püsipartner	2858	49,3
juhuslik partner	3891	67,1
partner, kellele maksti seksi eest	91	1,6
süstiv narkomaan	79	1,4
teadaolevalt HIV-i nakatunud partner	167	2,9
partner raha ja/või narkootikumide saamiseks	3	0,1

Meestel on küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul olnud naistega võrreldes vähem püsipartnereid ning oluliselt enam juhuslikke partnereid. Samas on aga naiste hulgas veidi suurem nende osakaal, kes on olnud vahekorras teadaolevalt HIV-i nakatunud inimesega (vt. Tabel 14).

Tabel 14: Seksuaalpartneri tüübid viimase 12 kuu jooksul sugude lõikes

<i>partneri tüüp</i>	<i>mees</i>		<i>naine</i>	
	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
püsipartner	1297	41,2	1538	58,9
juhuslik partner	2388	75,9	1482	56,8
partner, kellele maksti seksi eest	90	2,9	0	0,0
süstiv narkomaan	31	1,0	46	1,8
teadaolevalt HIV-i nakatunud partner	68	2,2	96	3,7
partner raha ja/või narkootikumide saamiseks	-	-	3	0,1

Valitud vanusrühmi võrreldes ilmnesid järgmised trendid (vt. Tabel 15):

- 15-19 ning 20-24-aastaste grupis on vanematest vanusrühmadest enam kliente, kellel oli eelneva 12 kuu jooksul juhupartner(eid).
- 15-19-aastastega hulgas on kolmest vanimast rühmast vähem külastajaid, kellel on olnud püsipartner.
- Noorimas vanuserühmas on kõigist vanematest rühmadest vähem kliente, kes on olnud vahekorras partneriga, kellele maksti seksi eest ja partneriga, kes on teadaolevalt nakatunud HIV-i.

Tabel 15: Seksuaalpartneri tüübid viimase 12 kuu jooksul vanuse lõikes

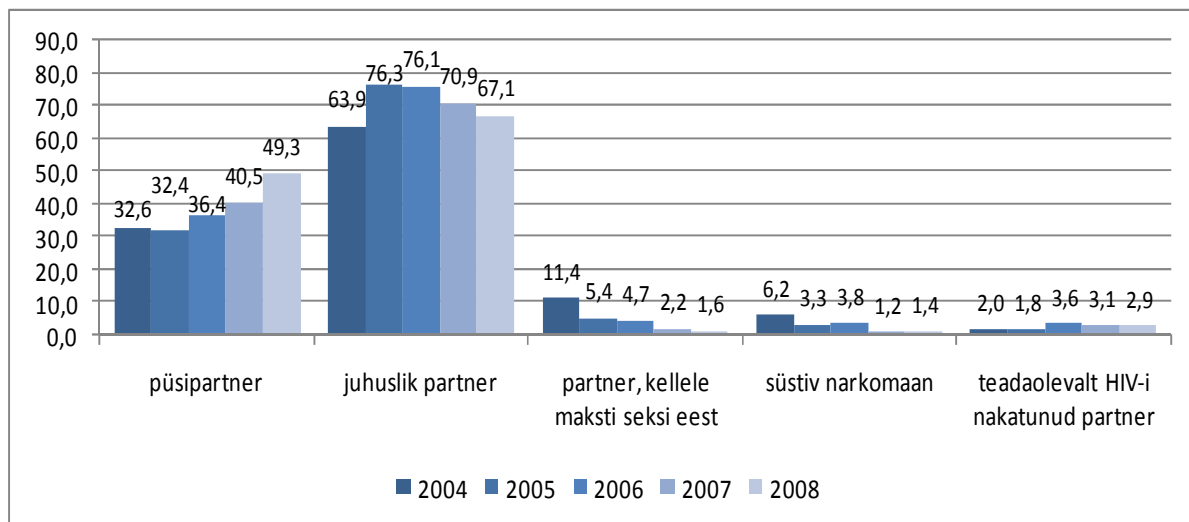
<i>partneri tüüp</i>	<i>15-19 aastased</i>		<i>20-24 aastased</i>		<i>25-29 aastased</i>		<i>30-34 aastased</i>		<i>35 ja vanemad</i>	
	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
püsipartner	444	45,1	727	47,9	584	51,4	393	51,2	701	50,9
juhuslik partner	695	70,6	1055	69,5	742	65,3	510	66,4	882	64,1
partner, kellele maksti seksi eest	4	0,4	25	1,6	24	2,1	8	1,0	30	2,2
süstiv narkomaan	9	0,9	28	1,8	22	1,9	8	1,0	12	0,9
teadaolevalt HIV-i nakatunud partner	10	1,0	50	3,3	44	3,9	29	3,8	33	2,4
partner raha ja/või narkootikumide saamiseks	-	-	-	-	1	0,1	2	0,3	-	-

Tartumaal on kõige enam külastajaid, kellel on olnud püsipartner, Tartumaale järgnevad Ida-Virumaa, muu Eesti ning kõige väiksema osakaaluga Harjumaa. Ida-Virumaal on kõigest teistest piirkondadest oluliselt vähem juhuspartneriga vahekorras olnud külastajaid, rohkem aga kliente, kes on vahekorras olnud süstiva narkomaani ning teadaolevalt HIV-i nakatunud partneriga. Harjumaal on Tartumaa ja muu Eestiga võrreldes rohkem teadaolevalt HIV-i nakatunud inimesega vahekorras olnuid (vt. Tabel 16).

Tabel 16: Seksuaalpartneri tüübid viimase 12 kuu jooksul piirkondade lõikes

<i>partneri tüüp</i>	<i>Harjumaa</i>		<i>Ida-Virumaa</i>		<i>Tartumaa</i>		<i>muu Eesti</i>	
	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
püsipartner	1393	38,5	598	67,6	485	74,0	363	61,7
juhuslik partner	2572	71,0	415	46,9	471	71,9	401	68,2
partner, kellele maksti seksi eest	50	1,4	14	1,6	22	3,4	3	0,5
süstiv narkomaan	39	1,1	28	3,2	8	1,2	1	0,2
teadaolevalt HIV-i nakatunud partner	88	2,4	75	8,6	1	0,2	2	0,2
partner raha ja/või narkootikumide saamiseks	1	0,02	2	0,2	-	-	-	-

Üle poolel 2008. aastal AIDS-i Nõustamiskabinetide külastajatest on olnud püsipartner, mis on vaadeldavatest uuringuaastatest kõige kõrgem näitaja. Juhusliku partneriga seksuaalvahekorras olnud klientide osatähtsus on 2005-2007 aastaga võrreldes mõnevõrra vähenenud. Ülejäänud partneritüüpide osas ei ole olulisi muutusi toimunud (vt. Joonis 5).

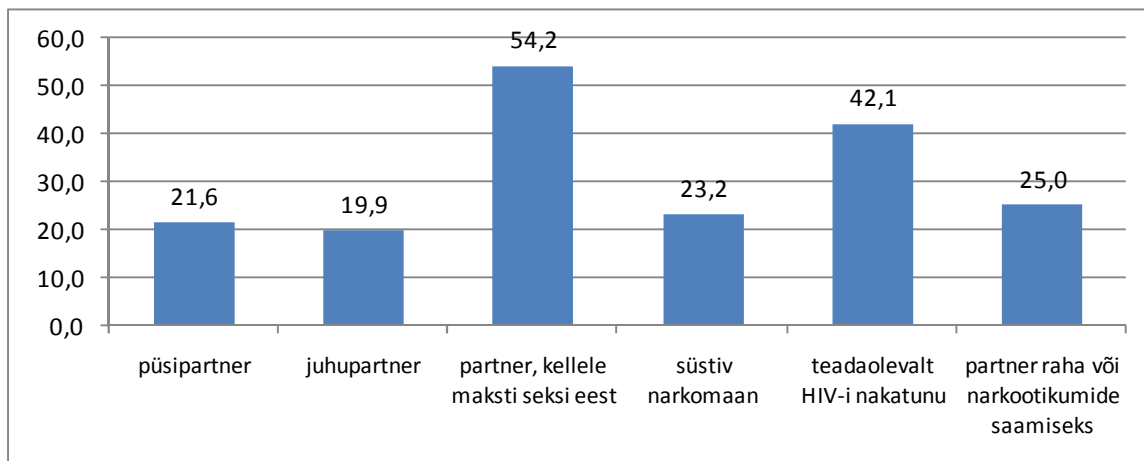
Joonis 5: Viimase 12 kuu jooksul püsi- või juhuspartneriga vahekorras olnud kliendid 2004-2008, %

Kondoomi kasutamine

Seksuaalelus on riskeerivalt käitunud kõik, kes ei ole kasutanud iga kord kondoomi vahekorras partneriga, kes ei ole kindel püsipartner. Erinevaid partneritüüpe võrreldes selgub, et küsitlusele eelnenud aasta jooksul on ANK kliendid kõige enam alati kondoomi kasutanud seksuaalvahekorras partneriga, kellele maksti seksi eest. Nii vastab üle poole sellises vahekorras olnutest. Sellele järgneb kondoomikasutamine teadaolevalt HIV-i nakatunud partneriga (seda on alati teinud kolmandik). Juhuspartneri ja süstiva narkomaani puhul jääb nende osakaal, kes on iga kord kondoomi kasutanud, alla viiendiku (vt. Tabel 17). Viimase seksuaalvahekorra ajal on kondoomi kasutamise näitajad mõnevõrra kõrgemad (vt. Joonis 6).

Tabel 17: Kondoomikasutus viimase 12 kuu jooksul partneritüüpide lõikes (% vastavas vahekorras olnutest)

partneri tüüp	mitte kunagi		harva		enamasti		alati		Kokku	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
püsipartner	1255	44,7	617	22,0	542	19,3	396	14,1	3172	100,0
juhuslik partner	339	9,1	577	15,4	2312	61,9	507	13,6	2247	100,0
partner, kellele maksti seksi eest	6	7,2	6	7,2	25	30,1	46	55,4	83	100,0
süstiv narkomaan	20	27,4	26	35,6	19	26,0	8	11,0	73	100,0
teadaolevalt HIV-i nakatunud partner	29	19,7	45	30,6	23	15,6	50	34,0	147	100,0
partner raha ja/või narkootikumide saamiseks	1	33,3	2	66,7	-	-	-	-	3	100,0

Joonis 6: Kliendid, kes kasutasid kondoomi viimase vahekorra ajal partnerite lõikes, %

Edaspidi analüüsitakse ANK kliente, kes kasutasid viimase aasta jooksul seksuaalvahekorras erinevat tüüpi partneritega alati kondoomi.

Valitud vanusrühmi analüüsidest selgus, et kondoomikasutuses ilmnemised erinevused püsi ja juhupartneri puhul, seda nii kogu aasta jooksul kui viimase vahekorra ajal:

- Vahekorras püsipartneriga kasutasid noorem vanusrühma kuuluvad kliendid kolme vanema rühma esindajatest kondoomi oluliselt enam. 35-aastased ja vanemad kliendid kasutasid eelnenud aasta jooksul püsipartneriga kondoomi kõigi teiste rühmadega võrreldes vähem. Alati kondoomi kasutanute osakaalud on järgmised: 15-19-aastased 22%, 20-24-aastased 17%, 25-29-aastased 15%, 30-34-aastased 11%, 35-aastased ja vanemad 7%. 35-aastased ja vanemate hulgas oli kondoomi kasutamise tase madalam ka viimase vahekorra puhul (11%, teistes vanusgruppides 22-29%).
- Juhupartneriga kasutasid 35-aastased ja vanemad kliendid aasta jooksul kondoomi 25-29- ning 30-34-aastastega võrreldes vähem (vastavalt 11%, 16% ja 17%). Kuni 19-aastaste ning 20-24-aastaste hulgas oli alati kondoomi kasutanuid vastavalt 12% ja 14%
- Viimase vahekorra ajal juhupartneriga kasutasid 35-aastased ja vanemad kondoomi harvem lisaks võrreldes 20-24-aastastega (35-aastased ja vanemad 16%, 20-24-, 25-29- ja 30-34-aastased 22%)

Piirkondade võrdluses ilmnemised järgmised tendentsid (vt. Tabel 18 ja Tabel 19):

- Püsipartneriga vahekorras olnute puhul on Harjumaal ja Ida-Virumaal viimase aasta jooksul alati kondoomi kasutanuid vähem kui Tartumaal ja mujal Eestis. Viimases vahekorras on Tartumaal püsipartneriga sagedamini kondoomi kasutatud kui Ida-Virumaal.
- Juhupartneri puhul on nii viimases vahekorras kui viimase aasta jooksul alati kondoomi kasutanute kõige suurem osakaal Tartumaal.
- Harjumaal on viimase aasta jooksul teiste piirkondadega võrreldes väiksem osakaal iga kord kondoomi kasutanuid partneri puhul, kellele maksti seksi eest. Viimases vahekorras sellise partneriga on kondoomikasutajate osakaal väiksem lisaks Harjumaale ka Ida-Virumaal.

Tabel 18: Kliendid, kes kasutasid eelneva 12 kuu jooksul alati kondoomi, piirkondade lõikes (% näitab osakaalu vastavas vahekorras olnutest)

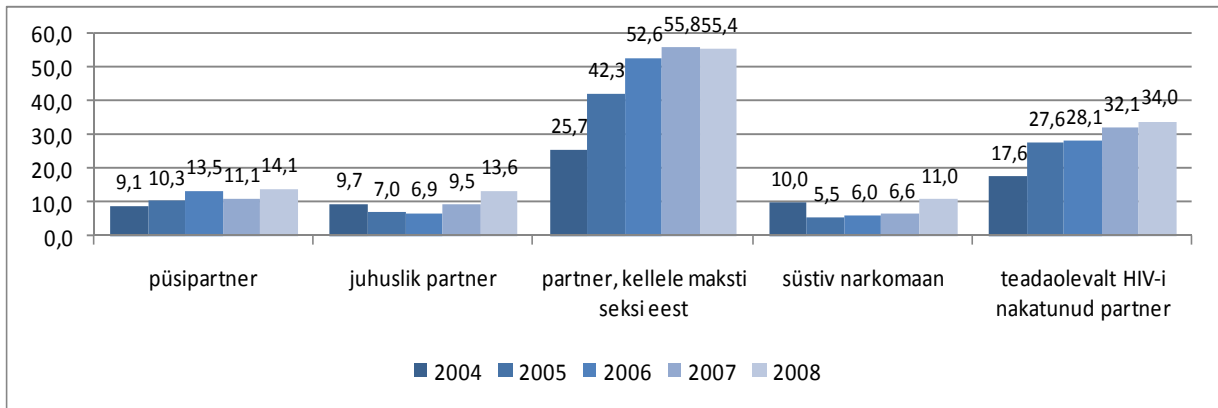
<i>partneri tüüp</i>	<i>Harjumaa</i>		<i>Ida-Virumaa</i>		<i>Tartumaa</i>		<i>muu Eesti</i>	
	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
püsipartner	153	11,4	65	10,8	107	22,0	68	18,9
juhuslik partner	246	10,1	48	11,9	138	29,7	73	18,5
partner, kellele maksti seksi eest	19	43,2	7	58,3	17	77,3	2	66,7
süstiv narkomaan	3	8,6	2	7,1	3	50,0	-	-
teadaolevalt HIV-i nakatunud partner	25	34,2	24	33,8	1	100,0	-	-
partner raha ja/või narkootikumide saamiseks	1	100,0	1	50,0	-	-	-	-

Tabel 19: Kliendid, kes kasutasid kondoomi viimase seksuaalvahekorra ajal, piirkondade lõikes (% näitab osakaalu vastavas vahekorras olnutest)

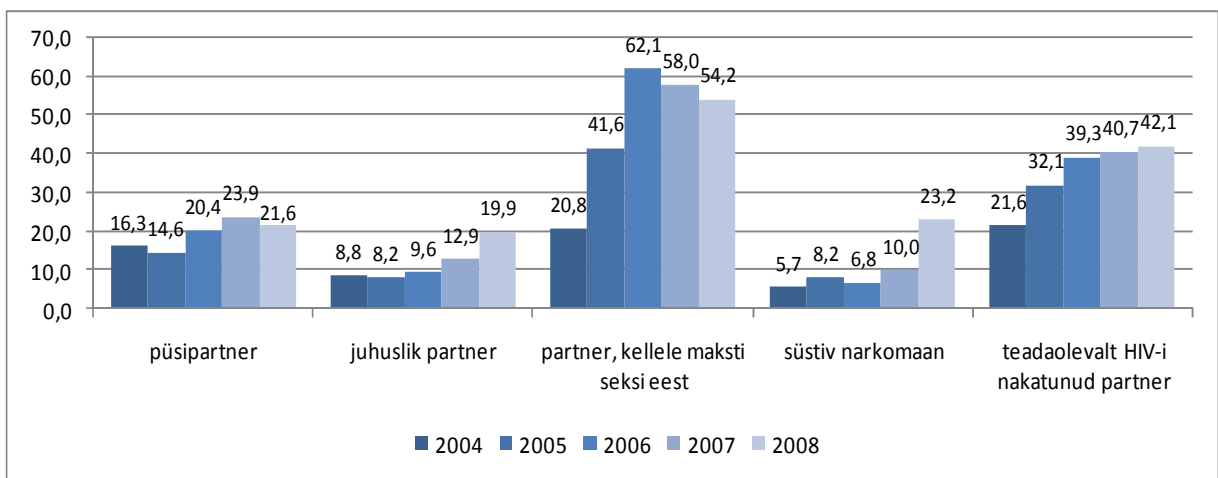
<i>partneri tüüp</i>	<i>Harjumaa</i>		<i>Ida-Virumaa</i>		<i>Tartumaa</i>		<i>muu Eesti</i>	
	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
püsipartner	262	19,9	97	17,1	136	28,7	89	25,1
juhuslik partner	425	17,2	92	23,5	150	33,6	70	18,4
partner, kellele maksti seksi eest	20	42,6	4	50,0	17	77,3	3	75,0
süstiv narkomaan	9	25,0	4	19,0	3	37,5	-	-
teadaolevalt HIV-i nakatunud partner	36	45,0	24	38,7	1	100,0	-	-
partner raha ja/või narkootikumide saamiseks	-	-	1	50,0	-	-	-	-

Viie viimase aasta jooksul on ANK klientide kondoomikasutuses aset leidnud järgmised muutused (vt. Joonis 7 ja Joonis 8):

- Järjepidev kondoomikasutus püsipartneriga on 2008. aastal mõnevõrra suurenenud, kuid viimases vahekorras kondoomi kasutanute näitajas olulist muutust toimunud ei ole.
- Seksuaalvahekorras juhupartneriga on 2008. aastal varasemaga võrreldes kasvanud nii järjepidev kui ka viimase vahekorra ajal kondoomi kasutamine.
- Partneri puhul, kellele maksti seksi eest, on aga kondoomikasutus veidi langenud mõlema näitaja puhul. Siiski on kondoomi kasutamise tase oluliselt kõrgem võrreldes 2004. ja 2005. aasta tasemega.
- Märkatav muutus on aset leidnud kondoomikasutuses süstiva narkomaaniga vahekorras olles. Läbi aasta alati kondoomi kasutanute osakaal on 2007. aastaga võrreldes kasvanud 6% ning viimase vahekorra puhul 16%.
- Teadaolevalt HIV-i nakatunud partneriga seksuaalvahekorras kondoomi kasutamine on viimastel aastatel püsinud samal tasemel.

Joonis 7: Kliendid, kes kasutasid eelnenud 12 kuu jooksul alati kondoomi 2004-2008, (% näitab osakaalu vastavas vahekorras olnutest)

Joonis 8: ANK kliendid, kes kasutasid kondoomi viimase seksuaalvahekorra ajal 2004-2008, (% näitab osakaalu vastavas vahekorras olnutest)

IV UIMASTITE TARVITAMINE

5% ANK klientidest on eelnenud 12 kuu jooksul tarvitanud narkootikume süstimise teel ning 7% mõnel muul viisil. Umbes 1% ankeetide puhul ei ole sellele küsimusele vastust märgitud.

Naiste seas on meestest märgatavalt enam külastajaid, kes ei ole viimase aasta jooksul uimasteid tarvitanud. Meeste seas on naistega võrreldes suurem niisuguste külastajate osakaal, kes on narkootikume pruukinud süstimise teel ja muul viisil ning ka ainult muul viisil (vt. Tabel 20).

Tabel 20: Uimastite tarvitamine viimase 12 kuu jooksul sugude lõikes

tarvitamise viis	mees		naine	
	n	%	n	%
süstimise teel ja muul viisil	182	5,9	50	1,9
ainult süstimise teel	29	0,9	13	0,5
ainult muul viisil	283	9,2	114	4,4
ei tarvitanud uimasteid	2591	83,9	2420	93,2
teadmata	4	0,1	3	0,1
kokku	3089	100,0	2600	100,0

Teistest enam on viimasel aastal uimasteid tarvitanuid noorimas vanusrühmas – kokku 18%. Süstimise teel ja muul viisil ning ainult süstimise teel tarvitavad narkootikume noorematest veidi enam 25-29 ning 30-34-aastased kabinetikülastajad. Kahes nooremas grupis on vanematega võrreldes rohkem ainult muul viisil uimasteid tarvitavaid kliente. Kõige vähem on viimase aasta jooksul uimasteid pruukinuid 35-aastaste ja vanemate kabinetikülastajate seas – kokku 3% (vt. Tabel 21).

Tabel 21: Uimastite tarvitamine viimase 12 kuu jooksul vanuse lõikes

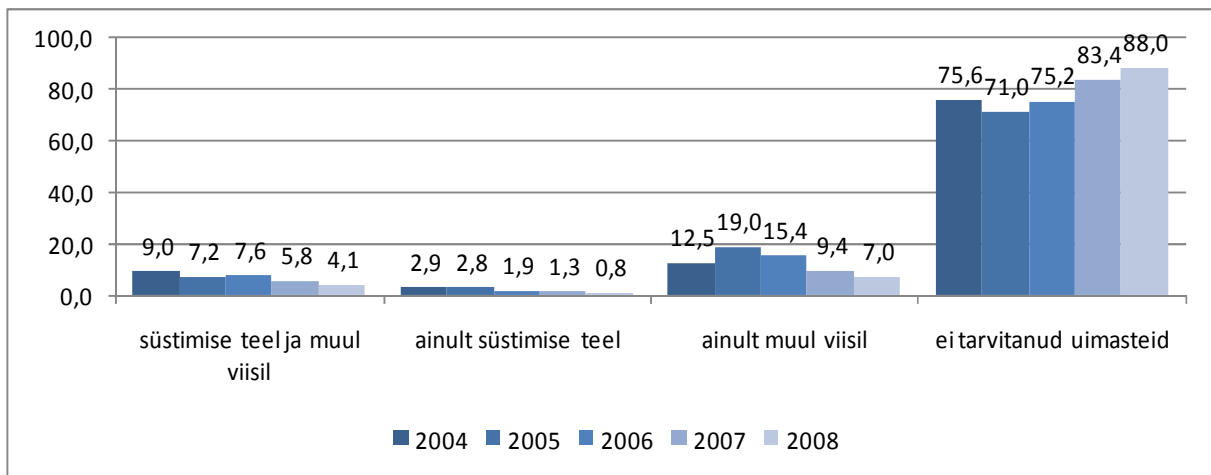
tarvitamise viis	15-19 aastased		20-24 aastased		25-29 aastased		30-34 aastased		35 ja vanemad	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
süstimise teel ja muul viisil	32	3,3	75	5,1	72	6,5	40	5,3	15	1,1
ainult süstimise teel	6	0,6	10	0,7	9	0,8	12	1,6	5	0,4
ainult muul viisil	135	13,7	134	9,1	37	6,1	38	5,0	25	1,8
ei tarvitanud uimasteid	811	82,4	1252	85,1	953	86,4	661	87,4	1352	96,8
teadmata	-	-	-	-	2	0,2	5	0,7	-	-
kokku	984	100,0	1471	100,0	1103	100,0	756	100,0	1397	100,0

Nelja Eesti piirkonda vaadeldes võib öelda, et Tartumaal on muude regioonidega võrreldes vähem uimasteid tarvitavaid külastajaid. Süstimise teel ja muul viisil narkootikume manustavaid kliente on teistest enam Harju- ja Ida-Virumaal, ainult muul viisil pruukijaid aga mujal Eestis (vt. Tabel 22).

Tabel 22: Uimastite tarvitamine viimase 12 kuu jooksul piirkondade lõikes

tarvitamise viis	Harjumaa		Ida-Virumaa		Tartumaa		muu Eesti	
	n	%	n	%	n	%	n	%
süstimise teel ja muul viisil	152	4,3	73	8,3	4	0,6	4	0,7
ainult süstimise teel	24	0,7	10	1,1	1	0,2	2	0,3
ainult muul viisil	238	6,7	61	6,9	25	3,9	75	12,8
ei tarvitanud uimasteid	3149	88,2	739	83,7	615	95,3	503	86,1
teadmata	6	0,2	-	-	-	-	-	-
kokku	3569	100,0	883	100,0	605	100,0	584	100,0

Uimasteid tarvitavate külastajate osatähtsus on läbi vaadeldavate aastate pidevalt langenud, seda nii süstimise teel ja muul viisil kui ainult süstimise teel narkootikume tarvitanute osas. Ka ainult muul viisil narkootikume manustanute hulk on pärast esialgset tõusu 2005. aastal läbi teinud languse (vt. Joonis 9).

Joonis 9: Uimastite tarvitamine viimase 12 kuu jooksul 2004-2008, %

Edasi analüüsitakse klientide andmeid, kes on uimasteid tarvitanud süstimise teel.

Enamik eelmisel aastal süstimise teel uimasteid pruukinud külastajaid on elu jooksul süstinud kellegi teise poolt eelnevalt kasutatud süstlaga. Mitte kunagi ei ole kasutatud süstlaga süstinud 18% süstimise teel uimasteid pruukinutest. 59% puhul oli viimasest süstlade jagamisest möödunud kuni 6 kuud (vt. Tabel 23).

Tabel 23: Viimasest teistega süstlade jagamisest möödunud aeg (% viimase 12 kuu jooksul süstimise teel narkootikume tarvitavatest)

aeg	n	%
2-3 kuud tagasi	135	41,2
4-6 kuud tagasi	59	18,0
7-12 kuud tagasi	26	7,9
rohkem kui 12 kuud tagasi	50	15,2
mitte kunagi	58	17,7
kokku	328	100,0

Küsitlusele eelnenud nelja nädala jooksul ei ole kordagi kellegi teise poolt kasutatud süstlaga süstinud 43% viimasel aastal narkootikume süstimise teel tarvitavatest klientidest (vt. Tabel 24).

Tabel 24: Teistega süstlade jagamise sagedus viimase kuu jooksul (% viimase 12 kuu jooksul süstimise teel narkootikume tarvitavatest)

süstalde jagamise sagedus	n	%
mitte kordagi	95	42,8
harva	112	50,5
enamasti	10	4,5
alati	5	2,3
kokku	163	100,0

Järgnev analüüs puudutab kõiki, kes on süstlaid jaganud, olenemata viimasest süstalde jagamisest möödunud ajast.

Naiste seas oli teistega elu jooksul süstalt jaganud külastajaid meestest kümnendiku võrra vähem (osakaalud vastavalt 69% ja 82%).

35-aastaste ja vanemate klientide hulgas on noorematest oluliselt vähem süstalt jaganuid – 42%. Nooremate vanusegruppide süstalt jaganute osakaalud on vahemikus 74-82%.

Piirkondade lõikes tuleb võrdlusest välja jätta Tartumaa ja muu Eesti, kuna seal on analüüsiks liiga vähe süstimise teel uimasteid tarvitanud kliente (mõlemas 7 inimest). Ida-Virumaal on aga oluliselt enam elu jooksul süstlaid jaganud kliente kui Harjumaal (vastavalt 93% ja 72%).

Varasemate aastatega võrreldes ei ole süstalt jaganud narkootikumide süstivate külastajate osakaalud oluliselt muutunud. Vaid 2004. aastal oli see näitaja kõrgem – 89%.

V ARVATAV NAKATUMISE VIIS

ANK külastajatelt küsitakse ka nende arvatava HIV-i nakatumise viisi kohta. Vastusevariante grupeerides saadi järgmine jaotus:

- seksuaalsel teel nakatumine: seksuaalvahekord püsi- või juhupartneriga, partneriga, kellele maksti seksi eest, HIV-i nakatunud inimesega, süstiva narkomaaniga, vägivaldne seksuaalvahekord
- narkootikumide süstimine
- muul viisil nakatumine: verekomponentide ülekanne, organi siirdamine, tätoveering, aukude tegemine ehete kandmiseks, nakkusohtlik situatsioon kutsetegevuse käigus, muud kudede manipulatsioonid terviklikkuse rikkumisega.

Kuna valida oli võimalik ka mitu vastusevarianti, on analüüsis kasutatud arvatava nakatumise tee jaotust: ainult või muuhulgas süstimisel, seksuaalsel teel, seksuaalsel teel või muul viisil, ainult muul viisil ning teadmata.

87% ANK klientidest arvas, et nad võivad olla nakatunud seksuaalsel teel. 4% oletas, et nende võimalik nakatumine võib olla seotud süstimisvarustuse jagamisega (st. nakatumine ainult süstimise teel, seksuaalsel või süstimise teel ning süstimise teel või muul viisil). Alla 2% külastajatest leidis, et nad võivad olla nakatunud muul viisil. Liigituse „muul viisil“ alla koondunud vastusevariantidest valiti kõige enam varianti „nakkusohtlik situatsioon kutsetegevuse käigus“. 2% klientide võimalik nakatumise viis ei ole teada ning 5% klientide puhul ei ole ankeedis antud küsimusele vastatud (vt. Tabel 25).

Tabel 25: Arvatav nakatumise tee

<i>võimalik nakatumise tee</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
seksuaalsel teel	4948	86,7
seksuaalsel teel või muul viisil	334	5,9
ainult või muuhulgas süstimise teel	211	3,8
muul viisil	98	1,7
nakatumise viis teadmata	116	2,0
kokku	5707	100,0
märkimata	275	

Mehed oletavad naistest enam, et nad võivad olla nakatunud ainult või muuhulgas süstimise teel. Naised peavad tõenäolisemaks oma võimalikku nakatumist muul viisil ja seksuaalsel teel või muul viisil. Ainult seksuaalsel teel peavad oma nakatumist võimalikuks mehed ja naised võrdselt (vt. Tabel 26).

Tabel 26: Arvatav nakatumise tee sugude lõikes

võimalik nakatumise tee	mees		naine	
	n	%	n	%
seksuaalsel teel	2698	86,4	2219	87,2
seksuaalsel teel või muul viisil	191	6,1	142	5,6
ainult või muuhulgas süstamise teel	152	4,9	56	2,2
muul viisil	32	1,0	63	2,5
nakatumise viis teadmata	50	1,6	66	2,5
kokku	3123	100,0	2546	100,0

Valitud vanusrühmade lõikes selgusid analüüsist järgmised erinevused (vt. Tabel 27):

- 25-29-aastaste rühmas peetakse teistest gruppidest enam võimalikuks nakatumist ainult või muuhulgas süstamise teel ning 20-24-aastastest vähem võimalikuks nakatumist seksuaalsel teel või muul viisil.
- 15-19-aastased peavad vanematest rühmadest vähem võimalikuks nakatumist ainult või muuhulgas süstamise teel
- Seksuaalsel teel nakatumine leiti kõigis vanusrühmades olevat võrdselt võimalik.

Tabel 27: Arvatav nakatumise tee vanuse lõikes

võimalik nakatumise tee	15-19 aastased		20-24 aastased		25-29 aastased		30-34 aastased		35 ja vanemad	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
seksuaalsel teel	827	85,3	1288	86,7	952	85,4	650	86,1	1216	89,7
seksuaalsel teel või muul viisil	54	5,6	112	7,5	63	5,7	41	5,4	63	4,6
ainult või muuhulgas süstamise teel	27	2,7	61	4,2	78	7,0	36	4,7	7	0,5
muul viisil	11	1,1	12	0,8	8	0,7	15	2	46	3,4
nakatumise viis teadmata	51	5,3	13	0,9	14	1,3	13	1,7	24	1,8
kokku	970	100,0	1486	100,0	1115	100,0	755	100,0	1356	100,0

Piirkonniti võib esile tuua järgmised trendid (vt. Tabel 28):

- Üle 90% Tartumaa klientidest pidas võimalikuks nakatumist seksuaalsel teel, Tartumaale järgnes Harjumaa. Nendest vähem peeti seda nakatumisviisi võimalikuks Ida-Virumaal ja mujal Eestis.
- Ida-Virumaal oletati teistest enam, et võimalik nakatumine toimus ainult või muuhulgas süstamise teel. Ka Harjumaal oli niisuguseid kliente Tartumaa ja muu Eestiga võrreldes rohkem.
- Muu Eesti külastajad leidsid teistest harvem, et nende nakatumine võis toimuda seksuaalsel teel või muul viisil.
- Ida-Virumaal ja mujal Eestis oletati Harju- ja Tartumaaga võrreldes sagedamini, et nakatuda võidi muul viisil.

Tabel 28: Arvatav nakatumise tee piirkondade lõikes

võimalik nakatumise tee	Harjumaa		Ida-Virumaa		Tartumaa		muu Eesti	
	n	%	n	%	n	%	n	%
seksuaalsel teel	3105	88,9	732	78,9	605	92,9	469	79,5
seksuaalsel teel või muul viisil	210	6,0	56	6,0	38	5,8	26	4,4
ainult või muuhulgas süstimise teel	110	3,2	89	9,5	4	0,6	4	0,7
muul viisil	39	1,0	40	4,3	3,0	0,5	19	3,2
nakatumise viis teadmata	31	0,9	11	1,2	1	0,2	72	12,2
kokku	3492	100,0	928	100,0	651	100,0	590	100,0

Viie küsitlusaasta jooksul on ANK klientide hinnangutes oma võimalikule nakatumise teele aset leidnud järgnevad muutused (vt. Tabel 29):

- Järjepidevalt on kasvanud klientide hulk, kes arvavad, et on võinud nakatuda seksuaalsel teel. Viimase viie aasta jooksul on niisuguste küllastajate osakaal suurenenud 15% võrra.
- Süstimise teel nakatumist võimalikuks pidavate klientide osakaal on aastate jooksul pidevalt langenud ning 2008. aastal on niisuguste küllastajate hulk kõigi aastate madalaimal tasemel.
- Muul viisil nakatuda võinud küllastajate osatähtsus on aastate jooksul kahanenud.

Tabel 29: Arvatav nakatumise tee 2004-2008

võimalik nakatumise tee	2004		2005		2006		2007		2008	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
seksuaalsel teel	2306	71,4	3811	80,1	4184	81,0	4868	84,2	4948	86,7
seksuaalsel teel või muul viisil	188	5,8	250	5,3	260	5,0	221	3,8	334	5,9
ainult või muuhulgas süstimise teel	363	11,3	441	9,3	442	8,6	394	6,7	211	3,8
muul viisil	97	3,0	109	2,3	106	2,1	143	2,5	98	1,7
teadmata	275	8,5	146	3,1	171	3,3	157	2,7	116	2,0
kokku	3229	100,0	4757	100,0	5163	100,0	5783	100,0	5707	100,0

Järgnevalt on analüüsitud, kuidas erineb klientide enda poolt välja pakutud nakatumise viis nende riskikäitumisest nii narkootikumide süstimisel kui ka seksuaalkäitumisest. Mida rohkem kattub klientide enda poolt pakutu nende tegeliku riskikäitumisega, seda avameelsemad on nad olnud ANK nõustajaga rääkides. Samas tuleb silmas pidada, et kondoomi kasutamise osas küsitakse andmeid vaid viimase 12 kuu kohta, nakkusohtlik kontakt võis aga olla toimunud ka varem. Süstalde teistega jagamise osas küsitakse viimasest süstalde jagamisest möödunud aega üldse.

Järgnevas tabelis on kirjeldatud elu jooksul teiste poolt eelnevalt kasutatud süstlaga narkootikumide süstinute (n=132) enda poolt väljapakutud võimalikud nakatumise teed. Üle 80% niisugustest klientidest pidas võimalikuks enda nakatumist narkootikumide süstimisel, kolmveerandi jagu arvas, et on võinud nakatuda ka seksuaalsel teel. Kahe kliendi võimalik nakatumisviis on teadmata (vt. Tabel 30).

Tabel 30: Elu jooksul end eelnevalt teiste poolt kasutatud süstlaga süstinud klientide arvatav nakatumise tee

<i>võimalik nakatumise tee</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
seksuaalsel teel	97	75,8
narkootikumide süstimine	104	81,2
teadmata	2	1,6

Analüüsist selgus, et küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul erinevate partneritega vahekorras olnud kliendid on valdavas enamuses pidanudki enimvõimalikuks nakatumise viisiks nimetatud partneriga vahekorras olemist. Kuna suurel osal klientidest on olnud mitu partnerit, kattuvad paljudel juhtudel ka nakatumise teed (vt. Tabel 31). Eelnevalt kasutatud süstlaga uimasteid süstinud on käesolevast ülevaatest välja jäetud ning analüüsi on kaasatud 5850 vastaja andmed.

Tabel 31: Arvatav nakatumise tee seksuaalpartneri tüübi järgi viimase 12 kuu jooksul

<i>võimalik nakatumise tee</i>	<i>püsipartner</i>		<i>juhupartner</i>		<i>partner, kellele maksti seksi eest</i>		<i>süstiv narkomaan</i>		<i>HIV-i nakatunu</i>	
	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
vahekord püsipartneriga	2055	77,2	708	19,0	30	34,1	37	50,0	97	61,0
vahekord juhupartneriga	1009	37,9	3505	94,0	56	63,6	32	43,2	28	17,6
vahekord partneriga, kellele maksti seksi eest	30	1,1	52	1,4	72	81,8	5	6,8	2	1,3
vahekord teadaolevalt HIV-i nakatunud partneriga	110	4,1	31	0,8	3	3,4	8	10,8	147	92,5
vahekord süstiva narkomaaniga	49	1,8	34	0,9	5	5,7	65	87,8	8	5,0
vägivaldne vahekord	1	0,03	4	0,1	-	-	-	-	-	-
narkootikumide süstimine	100	3,8	105	2,8	5	5,7	21	28,4	21	13,2
muul viisil	176	6,5	117	3,2	2	2,2	5	6,9	1	0,6
teadmata	104	3,9	50	1,3	2	2,3	1	1,4	1	0,6

Ka järgnevas tabelis on esitatud andmed nende klientide kohta, kes võisid nakatuda seksuaalsel teel. Enamik külastajatest oletab, et võimalik nakatumine leidis aset vaginaalses vahekorras ning 16% arvab, et oralseksi käigus. 4% pakub võimalikuks nakatumise teeks anaalseksi ning 8% puhul on täpsem nakatumise tee teadmata (vt. Tabel 32).

Tabel 32: Arvatav seksuaalse nakatumise tee

<i>nakatumise tee</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
anaalses vahekorras	206	3,7
vaginaalses vahekorras	5012	90,7
oraalses vahekorras	948	17,2
teadmata	365	6,6

VI HIV-POSITIIVSEKS OSUTUNUD KLIENDID

Testimisele suunati 5794 ANK-desse saabunud ankeeteeritud klienti, kes moodustasid kõikidest ankeeteeritustest 99,2%. Kokku täideti ankeet 189 HIV-positiivseks osutunud inimese kohta, kes moodustasid kõigist küsitletud klientidest 3,2%. 122 inimese kohta ei olnud ankeedis diagnoosi märgitud.

Kõige suurem on nakatunud klientide osakaal Ida-Virumaa kabinetides – umbes kümnendik. Mõlemas Tallinna nõustamiskabinetis jääb nakatunud külastajate osakaal 1-3% vahele. Pärnus ei ole ühtegi HIV-positiivseks osutunud klienti, Tartus on neid aga 2 (vt. Tabel 33).

2008. aastal on HIV-i nakatunud klientide osakaal samal tasemel 2004 ja 2005 aastaga (3%), 2006. ja 2007. aastal oli positiivse diagnoosiga külastajate osatähtsus mõnevõrra kõrgem (vastavalt 6% ja 4%).

Tabel 33: HIV-positiivse diagnoosiga ANK kliendid kabinetide lõikes

<i>kabineti nimi</i>	<i>anketeeritud HIV-positiivseks osutunud klientide arv</i>	<i>osakaal kõikidest ankeeteeritud klientidest</i>
Lääne-Tallinna Keskhaigla kabinet	35	1,6
AIDS-i Ennetuskeskuse kabinet (Tallinn)	44	2,7
Ida-Viru Keskhaigla kabinet (Puru)	21	9,8
Narva Haigla kabinet	87	11,8
Tartu Ülikooli Kliinikumi kabinet	2	0,3
Pärnu Haigla kabinet	-	-
kokku	189	3,2

Sotsiaaldemograafilised andmed

HIV-positiivseks osutunud klientide seas oli mehi oluliselt rohkem kui naisi. Kõige enam nakatunuid leidis vanusrühmades 20-24 ning 25-29 – mõlemas ligi 30% jagu. Alla viiendiku nakkuse kandjateks osutunutest olid vanuses 30-34.

Tabel 34: HIV-positiivse diagnoosiga klientide soolis-vanuseline struktuur

<i>vanusrühm</i>	<i>mees</i>		<i>naine</i>		<i>kokku</i>	
	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
15-19	6	54,5	5	45,5	11	6,0
20-24	26	49,1	27	50,9	53	28,8
25-29	38	49,1	27	50,9	53	28,8
30-34	17	56,7	13	43,3	30	16,3
35-39	11	100,0	-	-	11	6,0
40-44	2	33,3	4	66,7	6	3,3
45-49	7	77,8	2	22,2	9	4,9
50 ja vanemad	2	100,0	-	-	2	1,0
kokku	109	60,1	75	39,9	184	100,0

Kõigest 15-19-aastastest kabinetikülastajatest osutus HIV-nakkuse kandjaks 1,1%, 20-24-aastastest 4%, 25-29-aastastest 5%, 30-34-aastastest 4% ning 35-aastastest ja vanematest 2%. Nii mees- kui naissoost klientide hulgas oli HIV-positiivseks osutunud 3%.

2008. aastal on HIV-positiivseks osutunud kliendid keskmiselt sama vanad kui 2007. aastal, kuid mõnevõrra vanemad kui varasematel küsitlusaastatel. 2004. aastal oli HIV-i nakatunud klientide keskmine vanus 24,3, 2005. aastal 24,5, 2006. aastal 26,2, 2007. aastal 27,1 ning 2008. aastal 28,1 aastat.

Enamiku HIV-i nakatunud külastajate puhul kasutati nõustamisel vene keelt. Kümnendiku puhul oli nõustamiskeeleks eesti keel (vt. Tabel 35).

Tabel 35: HIV-positiivse diagnoosiga klientide nõustamisel kasutatud keel

nõustamiskeel	n	%
eesti	20	11,0
vene	160	88,4
eesti ja vene	1	0,6
kokku	181	100,0
märkimata	8	

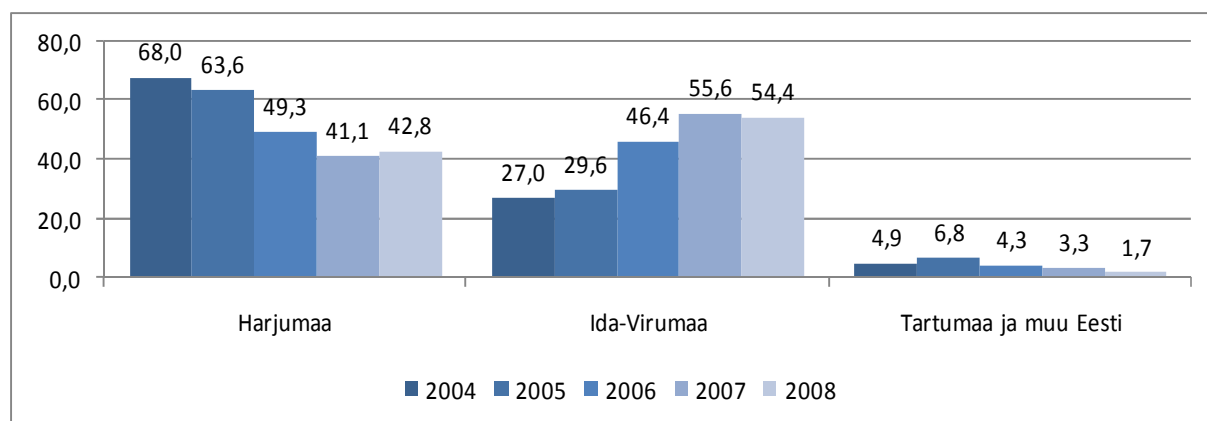
Järgnevas tabelis on esitatud andmed HIV-positiivseks osutunud klientide kohta nende soo ja elukoha järgi. Analüüsist selgus, et Harju- ja Ida-Virumaal on nakatunute seas mehi oluliselt enam kui naisi. Mujal Eestis on nakatunute seas üks mees ja kaks naist. Üle poole nakatunud külastajatest elab Ida-Virumaal, ning 43% Tallinnas. Mujal Eestis ja välismaal elab alla 2% nakatunutest (vt. Tabel 36).

Tabel 36: HIV-positiivse diagnoosiga ANK klientide soolis-vanuseline struktuur elukohtade lõikes

elukoht	vanusgrupp	sugu		kokku	
		mees	naine	n	% kõikidest vastanutest
Harjumaa	15-19	4	0	4	
	20-24	11	11	22	
	25-29	14	10	24	
	30-34	8	3	11	
	35-39	6	-	6	
	40 ja vanemad	7	3	10	
	Kokku n	50	27	77	42,8
	%	64,9	35,1	100,0	
Ida-Virumaa	15-19	2	5	7	
	20-24	14	15	29	
	25-29	21	12	33	
	30-34	8	10	18	
	35-39	4		4	
	40 ja vanemad	4	3	7	
	Kokku n	53	45	98	54,4
	%	54,1	45,9	100,0	
muu Eesti	20-24	1	1	2	
	25-29		1	1	
	Kokku n	1	2	3	1,7

	%	-	-	100,0	
välismaa	25-29	1	1	2	
	Kokku n	1	1	2	1,1
	%	-	-	100,0	
KOKKU		105	75	180	100,0

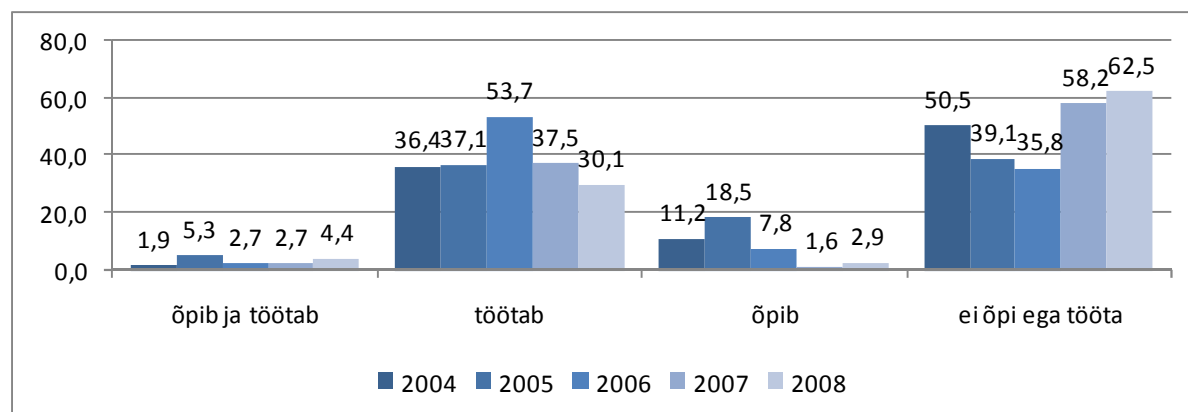
2007. ja 2008. aastal ei ole Harjumaal ega Ida-Virumaal elavate HIV-positiivseks osutunud klientide osakaalud muutunud. 2004-2006. aastatega võrreldes on aga Harjumaal ja Tallinnas elavate HIV-i nakatunuks osutunute osakaal märgatavalt vähenenud ning Ida-Virumaal elavate nakatunute osatähtsus oluliselt kasvanud. Tartumaa ja muu Eesti osakaal on läbi kõigi võrreldud aastate püsinud võrdselt madalal (vt. Joonis 10).

Joonis 10: HIV-positiivse diagnoosiga klientide elukoht 2004-2008, %

63% HIV-i nakatunud klientidest ei õpi ega tööta ning 30% jagu leidub tööl käivaid inimesi. Oluline on siin ära märkida, et tegemist on tööealise elanikkonnaga, kellest enamik kuulub vanusegruppi 20-34 aastat. 4% on nakatunuks osutunute seas õppijaid ning samal hulgal neid, kes töötavad ja õpivad üheaegselt.

Tegevusalade osas võib näha, et aastal 2007 kasvas hüppeliselt niisuguste HIV-positiivseks osutunud klientide hulk, kes ei õpi ega tööta ning see näitaja on ka 2008. aastal jäänud samale tasemele. Töötavate inimeste osakaal tegi silmnähtava hüppe 2006. aastal, kuid järgneval aastal langes varasemale tasemele tagasi. Õppivate küllastajate osatähtsus on võrreldes esimeste küsitlusaastatega langenud (vt. Joonis 11).

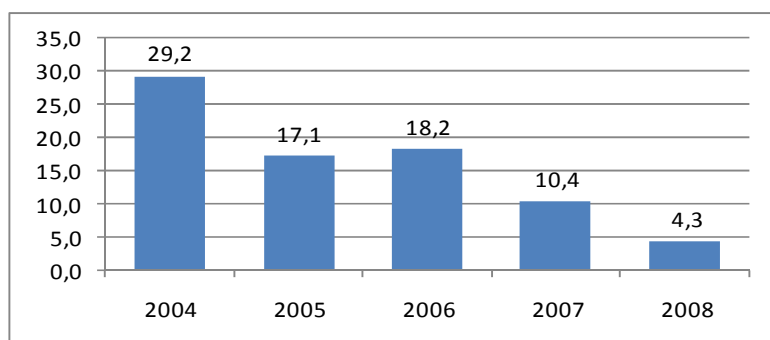

Joonis 11: HIV-positiivse diagnoosiga klientide tegevusala 2004-2008, %

Nakatunute ja mittentakatunute võrdluses esineb sotsiaal-demograafilisi andmeid vaadates erinevusi tegevusala ja nõustamisel kasutatud keelega seoses. Nimelt on nakatunuks osutunute seas mittentakatunutest oluliselt rohkem neid, kes ei õpi ega tööta (vastavalt 63% ja 17%) ning vähem töö ja/või õppimisega hõivatud inimesi (vastavalt 37% ja 83%). Nõustamisel kasutati mittentakatunute puhul eesti keelt 58% ning vene keelt 42% juhtudest, HIV-positiivseks osutunud klientide korral aga kasutati 88%-l juhtudest vene ning 11% puhul eesti keelt.

Doonorlus, tätoveeringud ja aukude tegemine

Doonoreid 2008. aastal HIV-positiivseks osutunud ANK klientide seas ei ole. 4% on viimase 12 kuu jooksul teinud tätoveeringuid ja/või auke ehete kandmiseks. Varasemate aastatega võrreldes on 2008. aastal selliste HIV-positiivseks osutunud ANK klientide osatähtsus langenud (vt. Joonis 12).

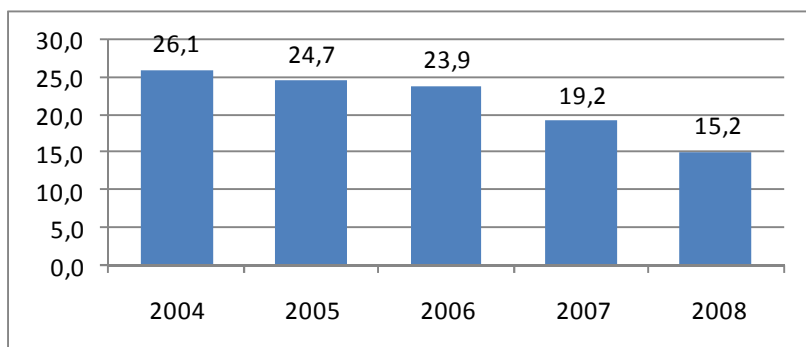
Joonis 12: HIV-positiivseks osutunud kliendid, kes on teinud viimase 12 kuu jooksul tätoveeringuid või auke ehete kandmiseks 2004-2008, %

Varasem testimine ja hepatiidi põdemine

68% HIV-positiivseks osutunud klientidest on ka varem HIV-testi tegemas käinud, mittentakatunute sama näitaja on 50%. 60% puhul oli viimase testi tulemus negatiivne. 20% (n=22) nakatunud küllastajate varasem testitulemus on osutunud samuti positiivseks ning 3% (n=3) test on olnud selgusetu. Kaheksateist klienti (17%) ei tea oma varasema HIV-testi tulemust.

15% HIV-positiivse diagnoosiga küllastajatest põeb või on põdenud B- või C-hepatiiti. 18% nakatunud klientide kohta aga sellekohane teave puudub. Negatiivse testitulemusega klientide hulgas on neid, kes põevad või on põdenud hepatiiti oluliselt vähem – 4%.

B- ja/või C-hepatiiti põdevate või põdenud HIV-i nakatunute osakaal on viimasel kahel aastal olnud 2004-2006 aastaga võrreldes oluliselt madalam. 2008. aastal on võrreldes 2007. aastaga antud näitaja langenud 5% (vt. Joonis 13).

Joonis 13: B- ja/või C-hepatiidi põdemine HIV-positiivse diagnoosiga klientide seas 2004-2008, %

Seksuaalpartnerid

HIV-i nakatunute hulgas on 3 (1,4%) ennast homoseksuaalsena määratlenud inimest ning seksuaalne orientatsioon on teadmata 4% juhtudest (n=6). Kolmest ennast homoseksuaalsena määratlenud nakatunust kaks on naised ja üks meessoost.

59%-l HIV-i nakatunud küllastajatest oli küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul olnud vahekord püsipartneriga. Alla poole nakatunutest oli olnud vahekorras juhupartneriga ning 17% partneriga, kes oli neile teadaolevalt HIV-i nakatunud. Mõne protsendi jagu oli seksuaalvahekorras olnud süstiva narkomaaniga ning partneriga, kellele seksi eest maksti. 2,2% kõigist nendest ANK küllastajatest, kes olid eelnenud aasta jooksul olnud seksuaalvahekorras inimesega, kellele seksi eest maksti (n=91), osutasid HIV-nakkuse kandjaks.

Mittenakatunutega võrreldes on HIV-positiivseks osutunud klientide seas rohkem küsitlusele eelnenud 12 kuu jooksul püsipartneriga ning vähem juhupartneriga seksuaalvahekorras olnuid. HIV-positiivseks osutunud klientide hulgas on enam neid, kes on vahekorras olnud teadaolevalt HIV-i nakatunud partneriga ning süstiva narkomaaniga (vt. Tabel 37).

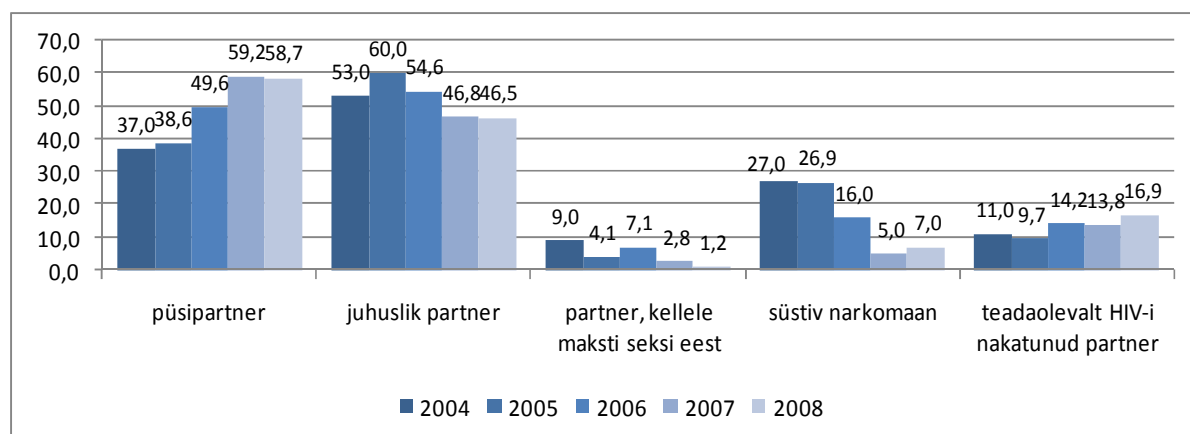
Tabel 37: ANK klientide seksuaalpartnerid viimase 12 kuu jooksul HIV-staatuse lõikes

<i>partneri tüüp</i>	<i>negatiivne</i>		<i>positiivne</i>	
	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
püsipartner	2697	48,9	101	58,7
juhuslik partner	3740	67,8	80	46,5
partner, kellele maksti seksi eest	84	1,5	2	1,2
süstiv narkomaan	66	1,2	12	7,0
teadaolevalt HIV-i nakatunud partner	133	2,4	29	16,9
partner raha ja/või narkootikumide saamiseks	3	0,1	-	-

Kondoomi kasutamine

Järgnevalt jooniselt on näha, et viimase 12 kuu jooksul püsipartneriga vahekorras olnud HIV-i nakatunud klientide hulk on viimasel kahel aastal püsinud samal tasemel, kuid on oluliselt kõrgem eelnevate küsitlusaastate näitajatest. Juhupartneriga seksuaalvahekorras olnud küllastajate osakaal on aga viimasel kahel aastal vähenenud. Süstiva narkomaaniga on 2007. ja 2008. aastal seksinud mitu korda väiksem osa HIV-positiivse diagnoosiga klientidest kui esimesel kolmel uuringuaastal. Teadaolevalt HIV-i nakatunud partneriga vahekorras olnud

külastajate osakaal on aga varasemate aastatega võrreldes 2008. aastal veidi tõusnud (vt. Joonis 14).

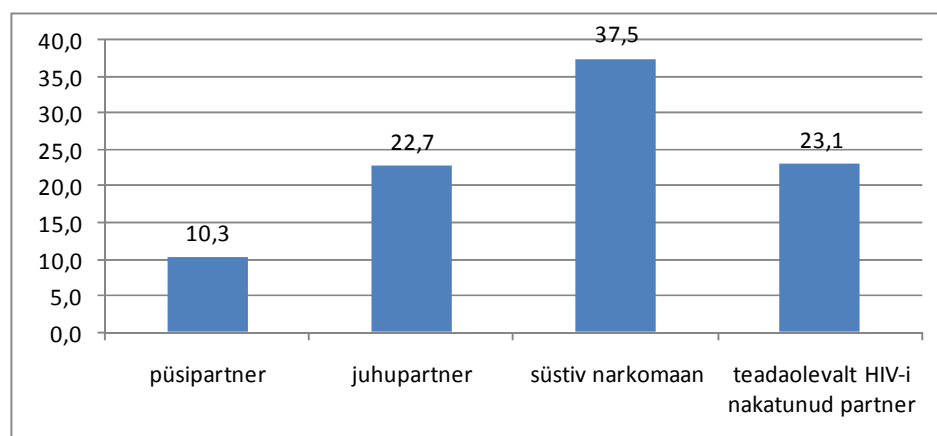

Joonis 14: HIV-positiivse diagnoosiga klientide seksuaalpartnerid viimase 12 kuu jooksul 2004-2008, %.

Küsitlusele eelnenud aasta jooksul kasutas püsipartneriga alati kondoomi 7%, juhuspartneriga 12% ning teadaolevalt HIV-i nakatunud partneriga 14% HIV-positiivseks osutunud klientidest (vt. Tabel 38). Ka viimase seksuaalvahekorra ajal ei olnud enamik HIV-i nakatunud klientidest kondoomi kasutanud (vt. Joonis 15).

Tabel 38: HIV-positiivse diagnoosiga klientide kondoomikasutus viimase 12 kuu jooksul partnerite lõikes

partneri tüüp	mitte kunagi		harva		enamasti		alati		Kokku	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
püsipartner	50	48,5	36	35,0	10	9,7	7	6,8	103	100,0
juhuslik partner	13	16,9	22	28,6	33	42,9	9	11,7	77	100,0
partner, kellele maksti seksi eest	-	-	1	100,0	-	-	-	-	1	100,0
süstiv narkomaan	3	30,0	2	20,0	4	40,0	1	10,0	10	100,0
teadaolevalt HIV-i nakatunud partner	9	32,1	13	46,4	2	7,1	4	14,3	28	100,0

Joonis 15: HIV-positiivse diagnoosiga kliendid, kes kasutasid kondoomi viimase vahekorra ajal partnerite lõikes, %

HIV-i nakatunud klientide seas on mittenakatunutest vähem viimase aasta jooksul alati püsipartneriga kondoomi kasutanud vastajaid (osakaalud vastavalt 7% ja 14%). Teadaolevalt HIV-i nakatunud partneriga vahekorras olles on viimase 12 kuu jooksul alati kondoomi kasutanud 14% ning mitte kunagi 32% nakatunud küllastajatest. Mittenakatunutest on niisuguses vahekorras alati kondoomi kasutanud 40% ning mitte kunagi 16%.

Viimase vahekorra ajal püsipartneriga on HIV-positiivseks osutunud klientide seas oluliselt vähem kondoomi kasutanud vastajaid kui mittenakatunute hulgas (vastavalt 10% ja 22%). Ka teadaolevalt HIV-i nakatunud partneriga on viimase vahekorra ajal kondoomi kasutanud nakatunuid mittenakatunutega võrreldes oluliselt vähem (vastavalt 23% ja 48%).

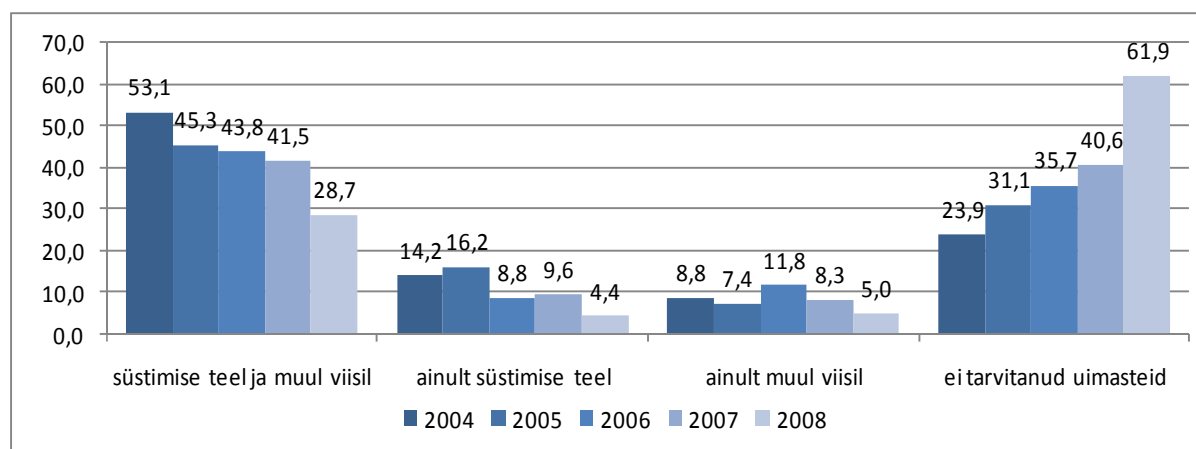
Narkootikumide tarvitamine

Uimasteid oli küsitlusele eelnenud aasta jooksul tarvitanud 38% HIV-i nakatunud klientidest. 33% oli seda teinud kas ainult või muuhulgas süstimise teel. 5% HIV-positiivseks osutunud küllastajatest oli uimasteid pruukinud ainult muul viisil (vt. Tabel 39). Kõigest ANK küllastajatest, kes olid viimase aasta jooksul narkootikume süstinud (n=274), osutusid HIV-nakkuse kandjaks 19% (n=53).

Tabel 39: HIV-positiivse diagnoosiga klientide uimastite tarvitamine viimase 12 kuu jooksul

<i>tarvitamise viis</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
süstimise teel ja muul viisil	46	28,7
ainult süstimise teel	7	4,4
ainult muul viisil	8	5,0
ei tarvitanud uimasteid	99	61,9
kokku	160	100,0
märkimata	29	

Alates esimesest, 2004. aastast on järjepidevalt langenud nende HIV-positiivseks osutunud klientide osakaal, kes on narkootikume tarvitanud süstimise teel ja muul viisil. 2008. aastal oli langus võrreldes eelmise aastaga eriti märgatav. Samavõrra on aga kasvanud niisuguste küllastajate hulk, kes ei ole viimase 12 kuu jooksul uimasteid tarvitanud. Ka süstimise teel narkootikume manustanud klientide osatähtsus on 2008. aastal vähenenud, ainult muul viisil tarvitajate hulk on aga jäänud 2007. aastaga samale tasemele (vt. Joonis 16).

Joonis 16: HIV-positiivse diagnoosiga klientide uimastite tarvitamine viimase 12 kuu jooksul 2004-2008, %

Uimastitarvitajaid on HIV-positiivseks osutunud klientide seas mitterakendunudega võrreldes tunduvalt rohkem. Kliente, kes küsitlusele eelnenud nelja nädala jooksul narkootikumide tarvitamist ei olnud, on mitterakendunud seas 89%, rakendunud sama näitaja on aga 62%. HIV-positiivse diagnoosiga külastajate seas on märgatavalt enam ainult või muuhulgas süstimise teel uimasteid tarvitajaid (vastavalt 33% ja 4%). Vaid muul viisil narkootikumide manustajaid on mõlemas kliendigrupis võrdselt.

Süstalde jagamine

83% HIV-i rakendunud külastajatest on elu jooksul narkootikumide süstimisel kasutanud eelnevalt kellegi teise poolt tarvitatud süstalt. 55% oli süstalt jaganud viimase poole aasta jooksul enne nõustamiskabineti külastust ning 29% oli seda teinud varasemalt (vt. Tabel 40).

Tabel 40: Narkootikumide süstinud HIV-positiivse diagnoosiga klientide viimane süstla jagamise aeg

<i>aeg</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
2-3 kuud tagasi	30	39,0
4-6 kuud tagasi	12	15,6
7-12 kuud tagasi	5	6,5
rohkem kui 2 kuud tagasi	17	22,1
mitte kunagi	13	16,9
kokku	77	100,0

HIV-i rakendunud klientide seas on kaks sellist vastajat, kes süstisid küsitlusele eelnenud kuu jooksul alati eelnevalt kasutatud süstlaga. Mitte kordagi ei tarvitamist teiste poolt eelnevalt kasutatud süstalt 34% rakendunud külastajatest (vt. Tabel 41).

Tabel 41: Narkootikumide süstinud HIV-positiivse diagnoosiga klientide ühise süstla kasutamise sagedus viimase 4 nädala jooksul

	<i>n</i>	<i>%</i>
mitte kordagi	15	34,1
harva	22	50,0
enamasti	5	11,4
alati	2	4,5
kokku	44	100,0

Arvatav nakatumise tee

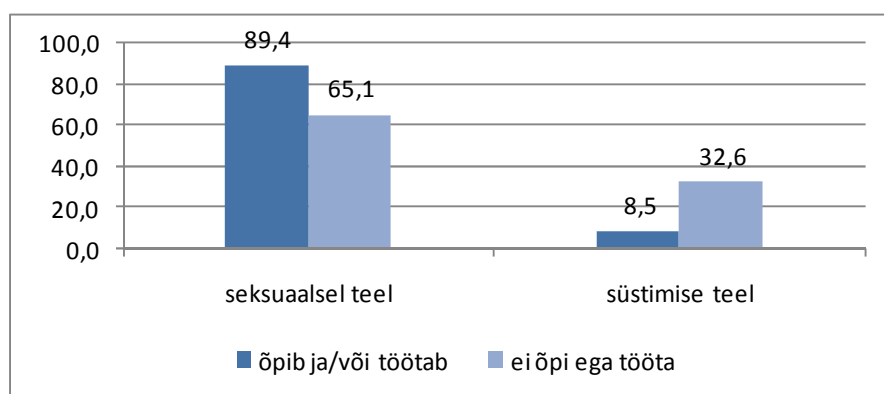
Järgnevas tabelis on esitatud HIV-diagnoosiga klientide võimalik nakatumise tee soo ja elukoha lõikes. Üle poole peavad enda arvatavaks nakatumise viisiks seksuaalvahekorra ning 26% ütleb, et nakatumine võis toimuda teistega süstlaid jagades (sh need, kes peavad võimalikuks nakatumist lisaks mõnel teisel viisil). Mitterakendunudest arvas 88% end olevat rakendunud seksuaalsel teel, 6% seksuaalsel teel või muul viisil, 3% ainult või muuhulgas süstimise teel ning 2% muul viisil.

HIV-positiivseks osutunud külastajate seas on arvatavalt süstimisvarustust jagades rakendunud hulgast mehi tugevalt üle poole, seksuaalsel teel rakendunud grupis aga sama palju kui naisi. Arvatavalt süstimisel rakendunud peale Harjumaa ja Ida-Virumaa teistes piirkondades ei leidu (vt. Tabel 42).

Tabel 42: HIV-positiivse diagnoosiga klientide võimalik nakatumise tee elukohta ja soo lõikes

võimalik nakatumise tee	elukoht	sugu		kokku	
		mees	naine	n	% kõikidest vastanutest
seksuaalsel teel	Harjumaa	30	20	50	
	Ida-Virumaa	16	31	47	
	Muu Eesti	1	2	3	
	välismaa	1	1	2	
	Kokku n	48	54	102	58,6
	%	47,1	52,9	100,0	
ainult või muuhulgas süstimise teel	Harjumaa	9	5	14	
	Ida-Virumaa	26	6	32	
	Kokku n	35	11	46	26,4
	%	76,1	23,9	100,0	
muul viisil	Harjumaa	-	1	1	
	Kokku n	-	1	1	0,6
	%	-	-	100,0	
seksuaalsel teel või muul viisil	Harjumaa	9	-	9	
	Ida-Virumaa	9	3	12	
	Kokku n	18	3	21	12,1
	%	85,7	14,3	100,0	
teadmata	Ida-Virumaa	1	3	4	
	Kokku n	1	3	4	2,3
	%	-	-	100,0	
KOKKU		102	72	174	100,0

Klientidest, kes õpivad või töötavad, on ligi 90% nakatunud seksuaalsel teel ning ligi kümnendik peav võimalikuks nakatumist süstimisel. Mitteõppivatest või -töötavatest külastajatest arvab pea kaks kolmandikku, et on nakatunud seksuaalsel teel ning kolmandiku jagu oletab, et võis nakatuda süstimisvarustust jagades (vt. Joonis 17).

Joonis 17: HIV-positiivse diagnoosiga klientide võimalik nakatumise tee tegevusala lõikes, %

Neist HIV-positiivseks osutunud klientidest, kes arvasid end olevat nakatunud seksuaalsel teel (n=155), pidas 92% võimalikuks nakatumist vaginaalses vahekorras ning 8% oraalseksi kaudu. Anaalses vahekorras arvas end nakatunud olevat 2% ning 7% nakatunute seksuaalse nakatumise tee ei ole teada.

Aastate võrdluses on tugevalt suurenenud HIV-diagnoosiga klientide osakaal, kes arvavad end olevat nakatunud seksuaalsel teel. Kui 2004. aastal oli selliselt vastanud neljandik, siis 2008. aastal ligi kaks kolmandikku. Mõnevõrra on vähenenud süstimise teel nakatumist võimalikuks pidavate külastajate osakaal (vt. Tabel 43).

Tabel 43: HIV-positiivse diagnoosiga ANK klientide võimalik nakatumise tee 2004-2008, %

<i>võimalik nakatumise tee</i>	2004		2005		2006		2007		2008	
	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
seksuaalsel teel	27	22,9	61	38,1	136	44,7	111	46,4	107	58,8
seksuaalsel teel või muul viisil	7	5,9	4	2,5	10	3,3	6	2,5	23	12,6
ainult või muuhulgas süstimise teel	73	61,9	94	58,8	141	46,4	113	47,3	50	25,8
muul viisil	1	0,8	-	-	6	2	-	-	1	0,5
teadmata	10	8,5	1	0,6	11	3,6	9	3,8	4	2,2
kokku	118	100,0	160	100,0	304	100,0	239	100,0	227	100,0

KOKKUVÕTE

2008. aasta jooksul täideti kuues AIDS-i Nõustamiskabinetis kokku 5982 uue juhtumi ankeeti.

Kõik külastajad

Veidi üle poole kabinetide klientidest on mehed ning enamik on vanuses 15-34, keskmine vanus on 29 eluaastat. Üle poole külastajatest elab Tallinnas ning alla viiendiku Ida-Virumaal. Veidi enam kui poolte klientide puhul kasutati nõustamisel eesti keelt ning 42% puhul vene keelt. Iga teine ANK külastaja töötab, iga viies õpib ning sama palju on kliente, kes ei õpi ega tööta.

45% ANK klientidest on ka varem ennast HIV-nakkuse suhtes testida lasknud ning 2% olid juba eelnevalt HIV-positiivseks osutunud. 4% ütlesid, et põevad või on põdenud B või C hepatiiti. Küsitlusele eelnenud aasta jooksul on veredoonoriks olnud 5% külastajatest ning samapalju on lasknud teha tätoveeringuid või auke ehete kandmiseks.

2% kabinetikülastajatest ütlesid, et on homo- või biseksuaalsed (iga kümnest ankeedi puhul on aga seksuaalne orientatsioon täpsustamata). Kaks kolmandikku vastajatest on küsitlusele eelnenud aasta jooksul olnud vahekorras juhupartneriga ning ligi pooled püsipartneriga. Mõni protsent oli seksuaalvahekorras teadaolevalt HIV-i nakatunud inimesega, süstiva narkomaaniga või partneriga, kellele maksti seksi eest. Kõige suurem osakaal ANK külastajaid on eelnenud aasta jooksul alati kondoomi kasutatud vahekorras partneriga, kellele maksti seksi eest ning teadaolevalt HIV-i nakatunud inimesega. Juhusliku partneri korral kasutas iga kord kondoomi ainult 14% sellises vahekorras olnutest. Kondoomi kasutamise tase on kabinetidesse saabuvate inimeste hulgas kokkuvõttes väga madal, mis on ka ootuspärane tulemus, arvestades, et ANK-esse tulevad inimesed, kellel on põhjust ennast HIV-nakkuse suhtes testida lasta.

5% ANK klientidest on eelnenud aasta jooksul narkootikumide pruukinud ainult või muuhulgas süstimise teel ning alla kümnendiku mõnel muul viisil. 82% narkootikumide süstinud külastajatest on elu jooksul seda teinud eelnevalt kellegi teise poolt kasutatud süstlaga. Enamiku puhul on viimasest süstalde jagamisest teistega möödunud kuni pool aastat.

87% külastajatest arvas, et on võinud nakatuda seksuaalsel teel ning 4% pidas võimalikuks nakatumist ainult või muuhulgas narkootikumide süstimisel. Paar protsenti leidis, et võib olla nakatunud mõnel muul viisil (valdavalt kutsetegevuse käigus).

HIV-positiivseks osutunud kliendid

2008. aasta jooksul täideti 189 HIV-positiivseks osutunud külastaja ankeeti, mis moodustab kõigest anketeeritutest 3,2%. Kõige suurem on nakatunud klientide osakaal Ida-Virumaa kabinetides – mõlemas kümnendiku jagu. Tallinna kabinetides oli nakatunuid 2%, Tartus 0,3% ning Pärnu kabinetis ei avastatud 2008. aastal ühtegi HIV-positiivseks osutunud inimest. Suurema osa nakatunud klientide puhul kasutati nõustamisel vene keelt. Kui mittenakatunute seas ei tööta ega õpi iga kuues, siis nakatunuks osutunute grupis enam kui iga teine.

Kaks kolmandikku HIV-positiivseks osutunutest on HIV-testi teinud ka varem. Mittenakatunute grupis on selliseid täpselt pool. Nakatunute hulgas on mittenakatunutega võrreldes kolm korda enam (15%) neid, kes enda sõnul põevad või on põdenud B või C hepatiiti.

Kolm HIV-i nakatunuks osututest ütlesid, et on homoseksuaalid (neist kaks olid naissoost). Iga teine HIV-i nakatunu on eelnenud aastal olnud seksuaalvahekorras juhupartneriga, iga kuues teadaolevalt HIV-i nakatunud inimesega ning vähem kui kümnendik süstiva narkomaaniga. Kaks nakatunuks osutunut ütlesid, et on viimasel aastal seksi eest maksnud; see on 2% kõigist ANK külastajatest, kes on viimase aasta jooksul olnud vahekorras partneriga, kellele seksi eest tasuti. Mittenakatunute seas on nakatunutest oluliselt enam juhuvahekorras olnud vastajaid ning vähem neid, kes olid seksuaalvahekorras teadaolevalt HIV-i nakatunud inimesega. Nende HIV-positiivsete osakaal, kes kasutasid erinevate partnerite korral alati kondoomi, jääb tugevalt alla viiendiku. Kui mittenakatunutest, kes olid viimasel aastal vahekorras teadaolevalt HIV-i nakatunud inimesega, kasutas sellisel juhul alati kondoomi 40%, siis nakatunuks osutunute grupis 14%.

Iga kolmas HIV-positiivseks osutunu süstis viimase aasta jooksul narkootikume. Mittenakatunute grupis on selliseid mõne protsendi jagu. Kõigist ANK klientidest, kes süstisid külastusele eelnenud aasta jooksul narkootikume, osutusid HIV-nakkuse kandjaks 19%.

Erinevused soo, vanuse ja elupiirkonna lõikes

Andmeid soo lõikes vaadates ilmneb peamiste erinevustena, et meeste hulgas leidub naistest enam töö või õppimisega mitte hõivatud inimesi, rohkem juhuvahekorras olnud ning ka varem HIV-testi teinud vastajaid. 3% meessoost külastajatest on homo- või biseksuaalsed. Meeste seas on naistest suurem osakaal viimase aasta jooksul narkootikume tarvitanuid, elu jooksul narkootikume süstides teistega süstlaid jaganuid ning neid, kes peavad võimalikuks enda nakatumist süstimise teel. HIV-positiivseks osutunud ANK klientide hulgas on meeste osakaal suurem (60%).

Töö või õppimisega mitte hõivatud inimesi leidub kõige rohkem 35-aastaste ja vanemate külastajate grupis. Samas on antud vanusrühmas kõige vähem viimasel aastal narkootikume tarvitanuid ning elu jooksul teistega süstlaid jaganud inimesi. Kuni 34. eluaastani suureneb nende osakaal, kes on ka varem HIV-i suhtes testimas käinud. Nooremate külastajate seas on suurem osakaal juhupartneriga vahekorras olnud vastajaid. HIV-i nakatunute seas on kõige suurem osakaal 20-24- ja 25-29-aastaseid.

Elupiirkondade lõikes on enim töö või õppimisega mitte hõivatuid Ida-Virumaal. Ida-Viru elanike seas on ka kõige rohkem varem HIV-testi teinud ANK kliente ning hepatiite põdevaid või põdenud inimesi. Ida-Virumaal on teistest piirkondadest vähem viimasel aastal juhupartnerit omanud inimesi, kuid enam süstiva narkomaani või teadaolevalt HIV-i nakatunuga vahekorras olnud vastajaid. Nii Ida-Virus kui Harjumaal leidub suurem osakaal viimasel aastal uimasteid süstinuid ning nendes kahes piirkonnas on ka enam ANK külastajaid, kes peavad võimalikuks oma nakatumist süstimise teel.

Kõigi küsitlusaastate võrdluses on 2007. ja 2008. aasta kabinetide külastajad varasemast mõnevõrra vanemad; seda ka HIV-i nakatunuks osutunute seas. 2008. aastal on vähenenud töötavate ning veidi suurenenud õppivate ja mitte hõivatud klientide osakaal. Enda sõnul B või C hepatiiti põdevate/põdenud klientide hulk oli suurim 2006. aastal ning pärast seda on näitaja langustrendis. 2008. aastal on suurenenud nende osakaal, kes kasutavad vahekorras juhupartneri või süstiva narkomaaniga alati kondoomi. Viimase aasta jooksul narkootikume tarvitanud külastajate osakaal on aastate lõikes vähenenud nii kõigi külastajate kui ka HIV-i nakatunuks osutunute seas. Langenud on nende osakaal, kes peavad võimalikuks enda nakatumist ainult või muuhulgas süstimisel ning järjest kasvab klientide hulk, kes arvavad, et võivad olla nakatunud seksuaalsel teel (nii kõigi külastajate kui nakatunuks osutunute hulgas). Kahel viimasel aastal on

varasemast suurem osakaal HIV-i nakatunuid pärit Ida-Virumaalt ning nende seas on suurem osakaal töö või õppimisega mitte hõivatud inimesi.